



२०१६



“ग्रामीण भारतात रोकडरहित अर्थव्यवस्था (डिजीटल पेमेंटस्) सक्षम करणे” या विषयावरील प्रशिक्षण कार्यक्रम



राष्ट्रीय ग्राम विकास आणि पंचायती राज संस्था,
ग्राम विकास मंत्रालय,
भारत सरकार,
राजेंद्रनगर, हैद्राबाद — ५०० ०३०



मूळ इंग्रजी मार्गदर्शिकेचे मराठी भाषांतर, तसेच महाराष्ट्र राज्य स्तरावरील सर्व संबंधितांना मराठीतून प्रशिक्षणाचे नियोजन यशदा, पुणे - ४११ ००७, येथील राज्य ग्रामीण विकास संस्था (SIRD), तसेच माहिती तंत्रज्ञान केंद्र (CIT), या विभागांमार्फत करण्यात आले आहे.

अनुक्रमणिका

१.	या विषयातील विविध संक्षिप्त रूपे / संकल्पना / शब्दावली.....	६
२.	रोकडरहित व्यवहारांचे फायदे.....	९
३.	युनिफाईड पेमेंट इंटरफेस (यु.पी.आय.)	१०
	३.१ प्रक्रियेकरिता आवश्यक घटक.....	१०
	३.२ सदर प्रक्रियेतील पाय-या.....	१४
	३.२.१ ॲप डाउनलोड करणे.....	१४
	३.२.२ ॲपवर नोंदणी करून स्वतःचे अकाऊंट उघडणे.....	२०
	३.२.३ व्हर्च्युअल पेमेंट ॲड्रेस (व्ही.पी.ए.) / व्हर्च्युअल आयडी निर्माण करणे.....	२७
	३.२.४. बँक खाती समाविष्ट करणे.....	२८
	३.२.५ यु.पी.आय. मधील आपला “व्हर्च्युअल पेमेंट आयडी” आपल्या बँक खात्यांशी जोडणे. . .	२९
	३.२.६ व्यवहारांची पडताळणी करण्याकरिता एम.पिन स्थापित करणे.....	३३
	३.२.७ लॉगिन करणे.....	३६
	३.३ व्यवहार.....	३९
	३.३.१ रक्कम अदा करणे / रक्कम पाठविणे.....	३९
	३.३.२ रकमेची मागणी / विनंती करणे.....	४५
	३.३.३ पेमेंटची अनुमती / परवानगी देणे (रक्कम दात्याकडील प्रक्रिया)	५०
	३.३.४ अतिरिक्त सेवा.....	५४
	३.३.४.१ खात्याचा तपशील पाहणे.....	५४
	३.३.४.२ खात्यातली शिल्लक तपासणे.....	५५

3.3.5	व्यवहार/ बँक स्टेटमेंट (बँक खात्याचे विवरण)	५८
3.3.6	आपल्या तक्रारी व समस्या नोंदविणे.	६०
3.3.7	वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न.	६१
3.3.8	अॅपचे सेटिंग्ज.	६१
3.8	यु.पी.आय. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न.	६२
8.	“अनस्ट्रक्चर्ड सप्लिमेंटरी सर्व्हिस डेटा” (यु.एस.एस.डी.) मोबाईल बँकिंग: *९९# सुविधा.	७१
8.1	आवश्यक बाबी.	७१
8.2	उपलब्ध सेवा.	७३
8.3	प्रक्रियेतील टप्पे.	७३
8.4	यु.एस.एस.डी. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न.	७७
9.	“आधार” क्रमांकाशी संलग्न पेमेंट प्रणाली (ए.इ.पी.एस.)	८०
9.1	प्रक्रियेकरिता आवश्यक बाबी.	८१
9.2	प्रक्रियेतील टप्पे.	८३
9.2.1	व्यवहार करण्याकरिता.	८३
9.3	ए.इ.पी.एस. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न.	८७
6.	यंत्राच्या स्वरूपातील पॉइंट ऑफ सेल (पी.ओ.एस.) आणि मोबाईलवर आधारित पी.ओ.एस. (एम्.पी.ओ.एस.)	९३
6.1	प्रक्रियेकरिता आवश्यक बाबी	९४
6.2	प्रक्रियेतील पाय-या	९८
6.2.1	विक्रेत्यासाठी / रक्कम प्राप्त करून घेणा-यासाठी	९८
6.2.2	खरेदीदाराकरिता / रक्कम अदा करणा-याकरिता	१०१
6.3	“पॉइंट ऑफ सेल” (पी.ओ.एस.) विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न	१०४

७.	मोबाईल वॉलेट्स	१११
	७.१ प्रक्रियेकरिता आवश्यक बाबी	११२
	७.२ प्रक्रियेतील पाय-या	११४
	७.३ मोबाईल वॉलेटस् विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न	१३८
८.	दीनदयाळ अंत्योदय योजना - राष्ट्रीय ग्रामीण आजीविका अभियान - बचतगटांकरिता मार्गदर्शिका	१४३
	८.१ न्यूनतम रोकड वापरून केल्या जाणा-या आर्थिक व्यवहारांची परिमाणे	१४३
	८.२ अंमलबजावणी	१४३
	८.२.१ बचतगटाच्या सदस्यांची बँक खाती उघडणे	१४३
	८.२.१.१ बँकेच्या शाखेत बँक खाती उघडणे	१४३
	८.२.१.२ ग्राहक सेवा केंद्रांद्वारे किंवा बँकेच्या कारभार एजंटद्वारे बँक खाती उघडणे ..	१४६
	८.३ आधार क्रमांक आणि मोबाईल क्रमांकाबरोबर संलग्न करणे (जोडणे)	१४७
	८.३.१ बँकेच्या शाखेत आधार क्रमांक आणि मोबाईल क्रमांकाबरोबर संलग्न करणे (जोडणे) ...	१४७
	८.३.२. ग्राहक सेवा केंद्र किंवा बँकेच्या एजंटद्वारे आधार व मोबाईल क्रमांक खात्याशी जोडणे .	१४८
	८.४ बचतगटाचे खाते आधार क्रमांकाबरोबर संलग्न करणे (जोडणे)	१४८
	८.५ बचतगटांचे व्यवहार रोकडरहित, बँकेच्या एजंटमार्फत, मोबाईल ॲप, डिजिटल वॉलेटद्वारे करणे	१४९
	८.६ बचतगटाच्या सदस्यांना डेबिट कार्डस उपलब्ध करून देणे	१५१
	८.६.१ डेबिट कार्डस कार्यान्वित करणे	१५१
	८.७ बचतगटाच्या सदस्यांद्वारे किरकोळ दुकानांत रोकडरहित पेमेंटस्	१५२
९.	हे करा आणि हे करू नका : आवर्जून कराव्यात आणि कटाक्षाने टाळाव्यात अश्या बाबी	१५७
१०.	परिशिष्ट	१५८
	१०.१ क्यू.आर. कोड निर्माण करणे आणि वापरणे	१५८

अमरजीत सिन्हा
AMARJEET SINHA



सचिव
भारत सरकार
ग्रामीण विकास मंत्रालय
ग्रामीण विकास विभाग
कृषि भवन, नई दिल्ली-110001
SECRETARY
Government of India
Ministry of Rural Development
Department of Rural Development
Krishi Bhawan, New Delhi-110001
Tel.: 91-11-23382230, 23384467
Fax: 011-23382408
E-mail: secyrd@nic.in

December 9, 2016

FOREWORD

The Department of Rural Development is using the IT/DBT platform to reach wages of MGNREGS workers to their accounts. It is also using the platform to ensure transfer of funds to beneficiaries of rural housing scheme, Pradhan Mantri Awaas Yojana (Gramin) (PMAY-G).

The challenge of the Department is to promote less cash and cashless transactions after the money reaches the bank accounts. For doing this the Department has the objective to provide cashless transaction option by any means to all MGNREGA active workers (10.88 crores), Pradhan Mantri Awaas Yojana beneficiaries (1 crore), Women Self Help Group Member (3.3 crores). We will try to reach every beneficiary to explain how cashless works, to promote behaviour change and to handhold before March, 2017.

The present training and capacity building will require the support of all concerned at the field level to handhold poor households and facilitate use of cashless systems at their level. Coordination with Banks, NPCI, Panchayats, other Departments of Government are all necessary to move on the Mission for less cash and cashless transactions among the poor.


(Amarjeet Sinha)
9 December 2016

१. या विषयातील विविध संक्षिप्त रूपे / संकल्पना / शब्दावली

संज्ञा / शब्द	संक्षिप्त रूप
“आधार” क्रमांकाशी संलग्न पेमेंट प्रणाली	ए.ई.पी.एस.
मोबाईलमधील ॲप्लिकेशन / सॉफ्टवेअर	ॲप
मोबाईल पर्सनल आयडेंटिफिकेशन नंबर	एम्.पिन
नॅशनल रुरल लाईव्हलीहूड मिशन (राष्ट्रीय ग्रामीण आजीविका अभियान)	एन.आर.एल.एम्.
पर्सनल आयडेंटिफिकेशन नंबर (आपली वैयक्तिक ओळख दाखविणारा एक विशिष्ट क्रमांक)	पिन
युनिफाईड पेमेंट इंटरफेस	यु.पी.आय.
अनस्ट्रक्चर्ड सप्लिमेंटरी सर्व्हिस डेटा (मोबाईल बँकिंगचा एक प्रकार)	यु.एस.एस.डी.
व्हॅल्यू ॲडेड सर्व्हिस	व्ही.ए.एस.
ऑटोमेटेड टेलर मशीन (बँकेचे ए.टी.एम्. यंत्र)	ए.टी.एम्.
मोबाईल मनी आयडेन्टिफायर	एम्.एम्.आय.डी.
तिस-या/चौथ्या पिढीतले (म्हणजेच प्रगत) मोबाईल तंत्रज्ञान	३जी/४जी
सबस्क्रायबर आयडेन्टिटी मोड्युल	एस.आय.एम्.
शॉर्ट मेसेज सर्व्हिस (संक्षिप्त संदेश सेवा)	एस.एम्.एस.
वन टाईम पासवर्ड (एकदाच वापरता येण्याजोगा पासवर्ड)	ओ.टी.पी.

संज्ञा / शब्द	संक्षिप्त रूप
व्हर्च्युअल पेमेंट अॅड्रेस	व्ही.पी.ए.
इंडियन फिनान्शियल सिस्टम कोड (भारतीय आर्थिक प्रणाली कोड)	आय.एफ.एस.सी.
इमिजिएट पेमेंट सर्व्हिस (त्वरित पैसे अदा करण्याची सेवा)	आय.एम्.पी.एस.
नॅशनल इलेक्ट्रॉनिक फंड्स ट्रान्सफर	एन.ई.एफ.टी.
रिअल टाईम ग्रॉस सेटलमेंट	आर.टी.जी.एस.
व्यक्ती-व्यक्तींदरम्यानचा (व्यवहार, देवाण-घेवाण, संवाद, इत्यादी)	पी. टू पी.
नॅशनल पेमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया	एन.पी.सी.आय.
आय.फोन ऑपरेटिंग सिस्टम ("अॅपल"च्या आय.फोनमधील प्रणाली)	आय.ओ.एस.
कोड डिव्हिजन मल्टीपल अॅक्सेस (मोबाईलमधील एक तंत्रज्ञान)	सी.डी.एम्.ए.
नॅशनल युनिफाईड यु.एस.एस.डी. प्लॅटफॉर्म	एन.यु.यु.पी.
ग्लोबल सिस्टीम फॉर मोबाईल (मोबाईलकरिता जागतिक प्रणाली)	जी.एस.एम्.
पॉईंट ऑफ सेल, किंवा पॉईंट ऑफ सर्व्हिस	पी.ओ.एस.
मोबाईल पॉईंट ऑफ सेल	एम्.पी.ओ.एस.
एकाच बँकेच्या अंतर्गत होणारे व्यवहार	ऑन अस
दोन वेगवेगळ्या बँकांच्या अंतर्गत होणारे व्यवहार	ऑफ अस
युनिक आयडेंटिफिकेशन ऑथॉरिटी ऑफ इंडिया (आधार प्राधिकरण)	यु.आय.डी.ए.आय.

संज्ञा / शब्द	संक्षिप्त रूप
बिझिनेस करस्पॉन्डंट (बँकेचा कारभार संपर्क एजंट)	बी.सी.
इश्युअर आयडेंटिफिकेशन नंबर	आय.आय.एन.
पब्लिक स्विचड टेलिफोन नेटवर्क	पी.एस.टी.एन.
क्विक रिस्पॉन्स कोड	क्यू.आर. कोड
नो युवर कस्टमर (बँकेच्या ग्राहकांची वैयक्तिक माहिती नोंदविण्यासाठी बँका वापरत असलेली संकल्पना / प्रणाली)	के.वाय.सी.
बेसिक सेव्हिंग्ज बँक डिपॉझीट अकाउंट (मुलभूत बँक जमा खाते)	बी.एस.बी.डी.ए.
कस्टमर सर्व्हिस पॉइंट (ग्राहक सेवा केंद्र)	सी.एस.पी.

२. रोकडरहित व्यवहारांचे फायदे

- ✓ रोकडरहित व्यवहार करणे सुलभ आणि सोयीचे असते. तसेच ते रोख रक्कम हाताळण्यापेक्षा अधिक सुरक्षितही असते.
- ✓ रोकडरहित व्यवहारांद्वारे अर्थव्यवस्था अधिक प्रगत व विकसित होते, आणि रक्कम प्रदान प्रणाली अत्याधुनिक करता येते. त्याचप्रमाणे, रोकडरहित व्यवहारांमुळे अर्थव्यवस्थेत अधिक पारदर्शकता आणि उत्तरदायित्व स्थापित करणे, आर्थिक व्यवहारांच्या प्रक्रियेचे मूल्य कमी करणे, आणि समांतर व बेकायदेशीर अर्थव्यवस्थेचे निर्मुलन करणे, यांसारखे महत्वाची परिवर्तने करणे शक्य होते.
- ✓ व्यापारी वर्गाला त्यांच्या भौगोलिक कक्षांच्या पलीकडे जाऊन व्यापार करणे शक्य होते, त्यांच्या व्यवसायातील ग्राहकांची संख्या वाढवता येते, आणि त्याद्वारे व्यवसायाची वृद्धी करता येते.
- ✓ कागदी चलन छापण्याची आवश्यकता कमी झाल्यामुळे कागदाची मागणीत घट होते, परिणामतः कमी झाडे कापली जातात, आणि त्यामुळे साहजिकच पर्यावरण संरक्षणाला आणि संवर्धनाला मोठा हातभार लावता येतो.
- ✓ भ्रष्टाचाराला आळा घालता येतो.
- ✓ ग्रामीण अर्थव्यवस्था विकासाला हातभार लावता येतो, अर्थातच ग्रामीण जनतेच्या सर्वांगीण विकासाला चालना मिळते.

३. युनिफाईड पेमेंट इंटरफेस (यु.पी.आय.)











३.१ प्रक्रियेकरिता आवश्यक घटक

१. आपला मोबाईल क्रमांक आपल्या बँकेकडे नोंदवला असल्याची, तसेच मोबाईल बँकिंग कार्यान्वित केले असल्याची खात्री करा.
२. जर आपले बँक खाते असेल, मात्र आपण आपला मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदवला नसेल आणि आपल्या खात्याशी संलग्न केलेला नसेल (जोडलेला नसेल) तर :-

- आपल्या बँकेच्या नजीकच्या शाखेमध्ये जाऊन आपला मोबाईल क्रमांक बँकेत नोंदवा.
- किंवा, कोणत्याही ए.टी.एम. ला भेट द्या, आपले डेबिट कार्ड / क्रेडिट कार्ड सादर करा, आणि मोबाईल क्रमांक नोंदविण्याच्या पर्यायाचा उपयोग करून आपला मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदवा.

यु.पी.आय.द्वारे डिजीटल व्यवहारासाठी अदा करणारा/खरेदीदार तसेच प्राप्त करणारा / विक्रेता यांच्याकडे आवश्यक असणा-या बाबी

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
स्मार्ट फोन	<input checked="" type="checkbox"/>	यु.पी.आय. सुविधा असलेले बँकेचे ॲप डाऊनलोड करण्याकरिता आणि ते वापरण्याकरिता	<input checked="" type="checkbox"/>	यु.पी.आय. सुविधा असलेले बँकेचे ॲप डाऊनलोड करण्याकरिता आणि ते वापरण्याकरिता
मोबाईल ॲप	<input checked="" type="checkbox"/>	यु.पी.आय. सेवा वापरण्याकरिता गुगलच्या प्ले स्टोअरवरून डाऊनलोड केलेले व स्थापित केलेले ॲप.	<input checked="" type="checkbox"/>	यु.पी.आय. सेवा वापरण्याकरिता गुगलच्या प्ले स्टोअरवरून डाऊनलोड केलेले व स्थापित केलेले ॲप.
साधा मोबाईल फोन	<input type="checkbox"/>	या प्रकारच्या मोबाईल फोन्समध्ये असे ॲप डाऊनलोड करणे आणि वापरणे शक्य नसते.	<input type="checkbox"/>	या प्रकारच्या मोबाईल फोन्समध्ये असे ॲप डाऊनलोड करणे आणि वापरणे शक्य नसते.
बँक खाते	<input checked="" type="checkbox"/>	रक्कम अदा करण्याकरिता / वर्ग करण्याकरिता अदा करणा-याच्या बँक खात्याचा तपशील यु.पी.आय. ॲपमध्ये नोंदवावा लागतो.	<input checked="" type="checkbox"/>	रक्कम प्राप्त करून घेण्याकरिता

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
आधार क्रमांक		वैकल्पिक. कारण, आधार क्रमांकाद्वारे आपली विशिष्ट ओळख वापरूनदेखील व्ही.पी.ए. निर्माण करता येतो.		वैकल्पिक. यु.पी.आय.मध्ये (बँक खाते क्रमांक + आय.एफ.एस.सी.) किंवा (मोबाईल क्रमांक + एम्.एम्.आय.डी.) किंवा आधार क्रमांक, असे विविध संयोग नोंद करूनही रक्कम वर्ग करण्याची सुविधा आहे.
व्हर्च्युअल पेमेंट ॲड्रेस (व्ही.पी.ए.)		अदा करणा-याला यु.पी.आय. ॲपद्वारे रक्कम वर्ग करण्याकरिता स्वतःचा विशिष्ट व्ही.पी.ए. निर्माण करणे आवश्यक असते.		रक्कम प्राप्त करून घेणा-याला यु.पी.आय. ॲपद्वारे रक्कम प्राप्त करून घेण्याकरिता स्वतःचा विशिष्ट व्ही.पी.ए. निर्माण करणे आवश्यक असते.
एम्.एम्.आय.डी. / अन्य कोड		आवश्यक नाही		वैकल्पिक. केवळ (मोबाईल क्रमांक + एम्.एम्.आय.डी.) असा संयोग वापरून रक्कम वर्ग होत असेल, तरच हे आवश्यक आहे.
पिन		प्रत्येक व्यवहार अधिकृत करण्याकरिता आपल्याला प्रत्येक वेळेस ॲपचे लॉगिन आणि यु.पी.आय.पिन आवश्यक असतील. यु.पी.आय. चा पिन स्थापित करण्यासाठी फक्त पहिल्या वेळेस (आणि फक्त एकदाच) ओ.टी.पी वापरावा लागेल.		ॲपमध्ये लॉगिन होण्याकरिता युजरनेम आणि पासवर्ड लागेल.

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे	<input checked="" type="checkbox"/>	अदायगीचे व्यवहार करण्याकरिता आपला मोबाईल क्रमांक आपल्या बँक खात्याशी संलग्न असणे (जोडलेला असणे) आवश्यक आहे.	<input checked="" type="checkbox"/>	खात्यातील जमेचा तपशील तपासण्यासाठी तसेच तो नियमितपणे प्राप्त करून घेण्यासाठी मोबाईल क्रमांक आपल्या बँक खात्याशी संलग्न असणे (जोडलेला असणे) आवश्यक आहे.
मोबाईलचे नेटवर्क	<input checked="" type="checkbox"/>	एम्.टी.एन.एल., बी.एस.एन.एल., एअरटेल, व्होडाफोन, या व अशांसारख्या अन्य मोबाईल सेवादात्यांची मोबाईल नेटवर्क्स रक्कम वर्ग करण्याच्या प्रक्रिया पार पाडण्याकरिता सक्षम असावीत	<input checked="" type="checkbox"/>	बँकेकडून एस.एम्.एस., आय.व्ही.आर., इत्यादी सेवा मोबाईलद्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक
इंटरनेट	<input checked="" type="checkbox"/>	अदा करणारा (खरेदीदार) आणि प्राप्त करणारा (विक्रेता) या दोघांतील आर्थिक व्यवहार किंवा रक्कम वर्ग करण्याची प्रक्रिया पूर्ण करण्याकरिता	<input checked="" type="checkbox"/>	खरेदीदार तसेच बँक, अश्या विविध घटकांकडून आर्थिक व्यवहार किंवा रक्कम वर्ग करण्याची प्रक्रिया पूर्ण करण्याकरिता, तसेच खात्यासंबंधी माहिती मिळवण्याकरिता

३.२ सदर प्रक्रियेतील पाय-या

३.२.१ ॲप डाउनलोड करणे

१. आपल्या मोबाईलच्या ॲप गॅलरीमधून गुगलचे “प्ले स्टोअर” ॲप चालू करा

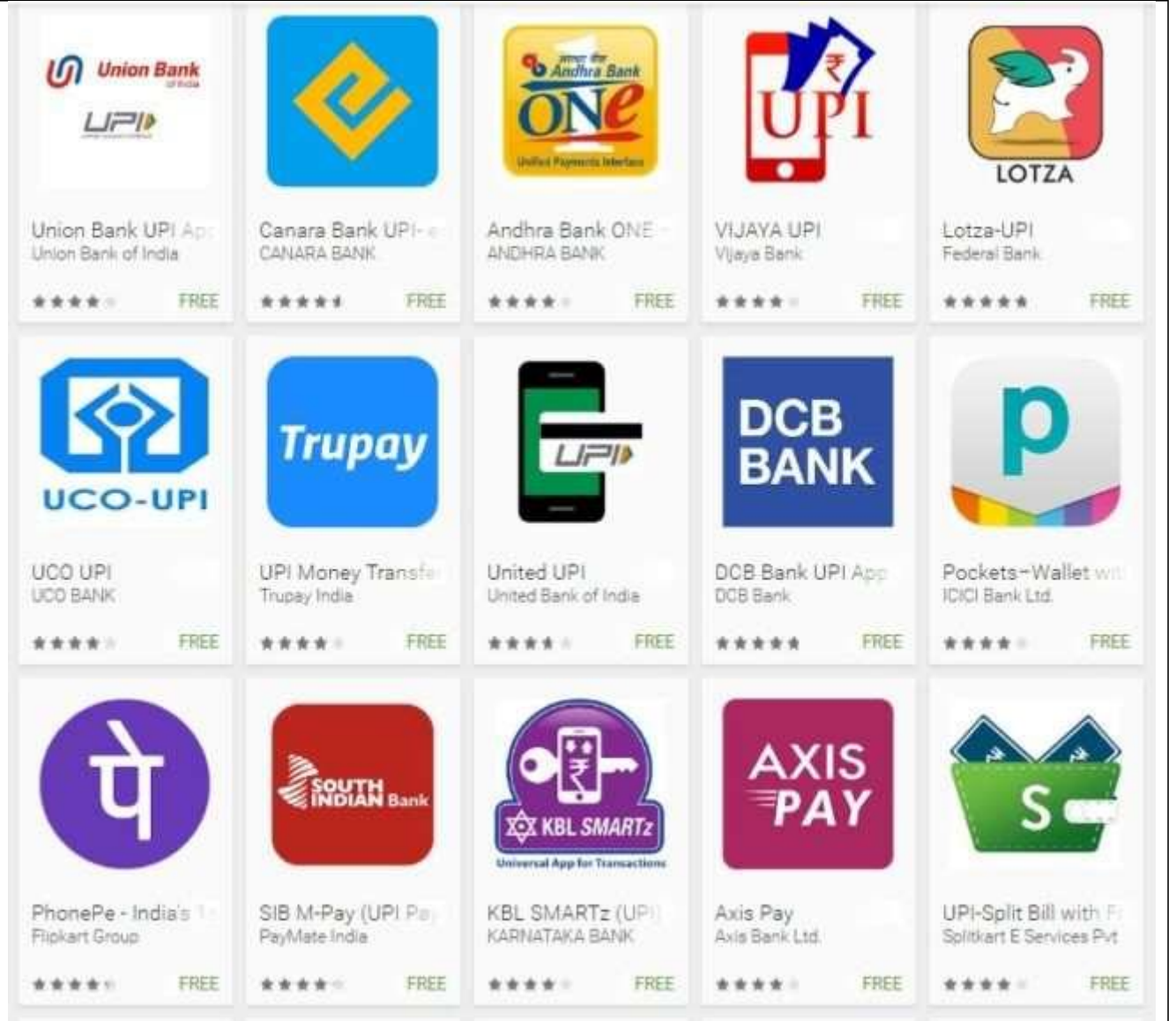


२. अॅप शोधा

- आपण जे विशिष्ट अॅप डाउनलोड करून घेऊ इच्छिता त्या अॅपचे नाव सर्च बारच्या माध्यमातून शोधा (जसे की, UPI SBI BANK APP, UPI SBI इत्यादी.)
- अथवा, सर्च बारमध्ये केवळ "UPI APP" असे टाईप करा. तसे केल्याने, विविध बँकांनी उपलब्ध केलेल्या त्यांच्या यु.पी.आय. अॅपची यादी स्क्रीनवर दिसू लागेल, आणि त्या यादीतून आपल्याला हवे ते अॅप निवडता येईल.



३. शेजारच्या चित्रात गुगल प्ले स्टोरमध्ये उपलब्ध असलेल्या काही यु.पी.आय. ॲपची नावे आपल्या माहितीकरिता दाखवलेली आहेत.



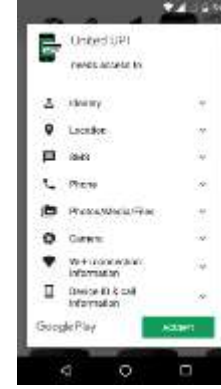
४. उपलब्ध यु.पी.आय अॅपस् ची यादी स्क्रीनवर दिसू लागेल. त्यांपैकी आपल्याला हवे ते अॅप डाउनलोड करून इंस्टॉल करता येईल.



५. “इंस्टॉल” बटण दाबा



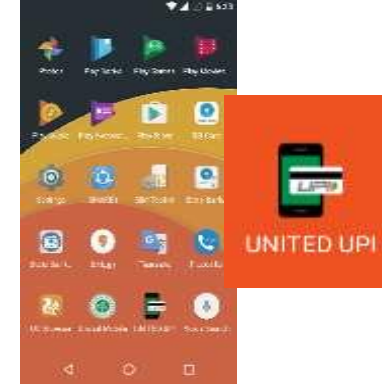
६. नंतरच्या स्क्रीनवरील
“ॲक्सेप्ट” हे बटन दाबा.



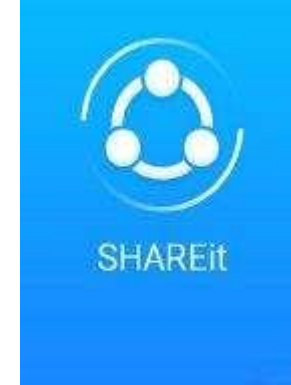
७. आपण निवडलेले ॲप
डाउनलोड होण्यास आणि इंस्टॉल
होण्यास सुरुवात होईल.



८. आपण निवडलेले ॲप यशस्वीरीत्या इंस्टॉल झाल्यानंतर त्या ॲपचे छोटेसे चित्र (आयकॉन) आपल्या मोबाईलच्या ॲप गॅलरीमध्ये दिसू लागेल.



टीप :- ॲप इंस्टॉल करण्याचा एक पर्यायी मार्ग म्हणजे, “शेअर इट” नावाचे एक अन्य ॲप वापरून त्याद्वारे आपल्याला हवे ते ॲप आपला मोबाईलमध्ये इंस्टॉल करणे होय.



“शेअर इट” काय आहे?

“शेअर इट” हे एक विनामुल्य ॲप असून, त्याचा उपयोग मोबाईलमधील वाय-फाय सुविधेचा वापर करून एका मोबाईलमधून दुस-या मोबाईलमध्ये फाईल्स पाठवण्यासाठी (वर्ग करण्यासाठी) करता येतो. या ॲपचा वापर करून आपण आपल्या मोबाईलमधील विविध फाईल्स, म्हणजे फोटोज, व्हिडीओज, गाणी, आपल्या मोबाईलमध्ये संग्रहित असलेले “कॉन्टॅक्टस्”, ॲपस्, किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारच्या फाईल्स इतर मोबाईल्सना पाठवू शकतो.

या ॲपमधील सुविधा :

- हे ॲप विनामुल्य आहे.
- हे ॲप ॲड्रॉईड, आय.ओ.एस., तसेच विंडोजच्या फोन्सकरिताही उपलब्ध आहे.
- वाय-फाय कनेक्शनचा वापर करून फाईल्स थेट पाठवता येतात.
- मोबाईलमधील “ब्ल्यू-टूथ” किंवा एन.एफ.सी. पेक्षाही अधिक वेगाने फाईल्स पाठवता येतात.
- फाईल्स पाठवण्याची प्रक्रिया सुरक्षितपणे करता येते.

३.२.२ ॲपवर नोंदणी करून स्वतःचे अकाऊंट उघडणे

जर तुम्ही दोन सिम कार्डस वापरत असाल तर आपला जो क्रमांक बँकेकडे नोंदवलेला आहे त्याच क्रमांकाचे सिम कार्ड निवडा. ते ॲप आपण निवडलेल्या सिम मधून एक एस.एम्.एस. पाठवेल आणि त्यामार्फत आपला मोबाईल त्या क्रमांकाशी जोडून घेईल. इथून पुढे सर्व व्यवहारांचे ओ.टी.पी. आपल्याला याच मोबाईल क्रमांकावर पाठवले जातील. म्हणजेच, कोणताही व्यवहार करत असताना तो व्यवहार अधिकृत करण्यासाठीचा ओ.टी.पी. आपल्याला याच क्रमांकावर पाठवण्यात येईल.

१. आपल्या मोबाईलच्या ॲप गॅलरीमधून आपले यु.पी.आय. ॲप चालू करा.



२. आपला मोबाईल क्रमांक पडताळून पाहण्याकरिता एक एस.एम.एस. पाठवला जातो. सदर एस.एम.एस. पाठवण्यात यावा म्हणून “ओके” बटन दाबा



३. पुढील स्क्रीनवरील “रजिस्टर” बटन दाबा



४. पुढील स्क्रीनवर विचारण्यात आलेला सर्व तपशील अचूकपणे टाईप करा. (जसे की, आपले नाव, जन्मतारीख, ई-मेल आयडी, इत्यादी.)



- * काही ॲपस् लॉगिन करण्याचे अन्य काही पर्याय देऊ करतात, जसे की फेसबुकद्वारे किंवा जीमेलद्वारे लॉगिन करणे इत्यादी. आपण यांपैकी काही पर्यायी मार्ग निवडल्यास तो तपशील टाईप करून “सबमिट” बटन दाबा
- * कदाचित आपल्याला एस.एम.एस. द्वारे ओ.टी.पी. (एकदाच वापरता येण्याजोगा “वन टाइम पासवर्ड”).तसा ओ.टी.पी. प्राप्त झाल्यास सदर ओ.टी.पी. टाईप करा आणि “ओके” / “कन्फर्म” बटन दाबा
- * कदाचित काही ॲपस् आपल्याला प्रथम बँक खात्याचा तपशील भरण्यास सक्ती करतील, आणि त्यानंतरच आपला “व्हर्च्युअल पेमेंट ॲड्रेस” (व्ही.पी.ए.) तयार करण्यास संमती देतील. काही ॲपस् च्या बाबतीत की प्रक्रिया उलटदेखील असू शकते.

*** सुरक्षा प्रश्न**

१. काही ॲपस् आपल्याला नोंदणी करतेवेळी एक किंवा दोन सुरक्षा प्रश्न आणि त्यांची उत्तरे नोंदवायचा पर्याय उपलब्ध करून देतात. ड्रॉप डाऊन मेनू दाबून त्या पानावर आपल्याला हे सुरक्षा प्रश्न निवडता येतात.
२. आपण निवडलेल्या प्रश्नांची उत्तरे नोंदवा. हे प्रश्न आणि त्यांची उत्तरे लक्षात ठेवा किंवा लिहून ठेवा, कारण भविष्यात आपला पासवर्ड विसरला तर हेच सुरक्षा प्रश्न आपल्याला नवीन पासवर्ड निर्माण करण्यासाठी (पासवर्ड रिसेट करण्यासाठी) उपयोगी पडतील.

*आपला लॉगिन पासवर्ड सेट करणे
हा टप्पा कदाचित सुरुवातीस येईल, किंवा काही वेळेस पुढील
दोन-तीन टप्प्यांनंतरही येईल.
१.यु.पी.आय. ॲप चालू करण्याकरिता सुरक्षा म्हणून
आपल्याला एक लॉगिन पासवर्ड सेट करावा लागेल.



- * आपला पासवर्डमध्ये अक्षरे आणि अंक या दोन्हींचा समावेश असणे आवश्यक आहे. तसेच त्यामध्ये एखादे चिन्ह, उदाहरणार्थ #, @, &, \$, _, इत्यादी, असणे आवश्यक आहे. तसेच, अक्षरांमधील एक अक्षर कॅपिटल असणे आवश्यक आहे.
- * आपल्या पासवर्डची किमान लांबी (त्यातील अक्षरे, अंक, आणि चिन्ह मिळून) किमान ६ असायला हवी.
- * अश्या सर्व अटी पूर्ण करणा-या पासवर्डचे एक उदाहरण : **aBc_123**
- * आपला पासवर्ड लक्षात ठेवा. ॲपला लॉगिन करताना प्रत्येक वेळी हा पासवर्ड टाईप करावा लागेल.

- * स्क्रीनवरील प्रश्नचिन्ह (“?”) दाबून मार्गदर्शन मिळवता येते.
२. “कंटिन्यू” बटन दाबा
 ३. या स्क्रीनवरील गुप्ततेचे धोरण, आणि अटी व शर्ती एकदा वाचून घ्या.
 ४. “कंटिन्यू” बटन दाबा



३.२.३ व्हर्चुअल पेमेंट अॅड्रेस (व्ही.पी.ए.) / व्हर्चुअल आयडी निर्माण करणे

आपली कोणतीही विशिष्ट ओळख व्ही.पी.ए. म्हणून वापरता येईल. उदाहरणार्थ, आपला आधार क्रमांक, मोबाईल क्रमांक, ई-मेल आयडी, इत्यादी.

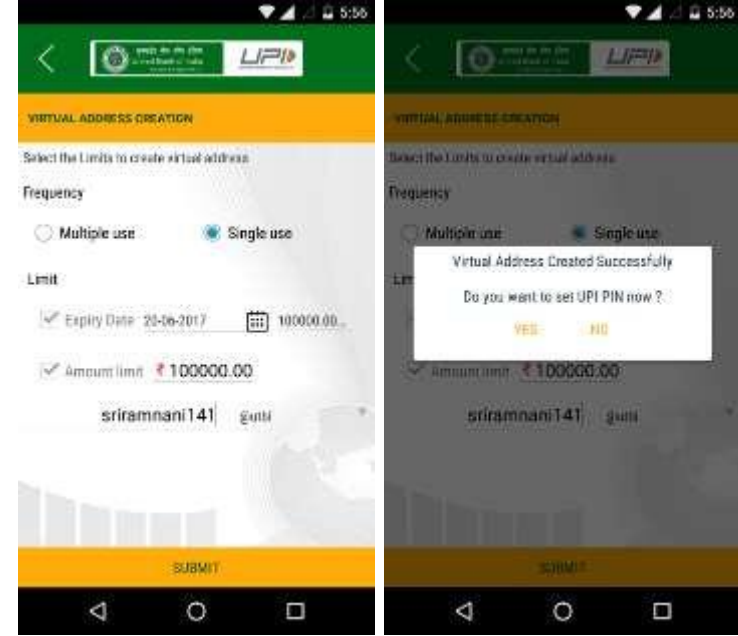
* व्हर्चुअल अॅड्रेस निर्माण करण्याची प्रक्रिया नवीन ई-मेल आयडी निर्माण करण्याच्या प्रक्रीयेइतकीच सोपी व सहज असते.

* व्ही.पी.ए. निर्माण करण्याकरता कोणतेही निश्चित नियम नाहीत. एखादा व्ही.पी.ए. आधीच निर्माण झालेला असेल आणि वापरात असेल, तर अॅप आपल्याला तसे सूचित करेल. तसे झाल्यास आपल्याला एखादा पर्यायी अॅड्रेस निवडता येतो.

* एकाहून अधिक व्हर्चुअल अॅड्रेसेस देखील निर्माण करता येतात.

* रक्कम वर्ग करण्याकरिता किंवा रक्कम स्विकारण्याकरिता आपला व्ही.पी.ए. इतरांस सांगावा लागतो. (आपण इतरांना आपला ई-मेल आयडी सांगतो, तसेच हे आहे.)

* व्ही.पी.ए. हा एकमेवाद्वितीय असतो. (म्हणजे, एक व्ही.पी.ए. दोन व्यक्तींकडे असू शकत नाही.)



३.२.५ यु.पी.आय. मधील आपला “व्हर्चुअल पेमेंट आयडी” आपल्या एक किंवा अनेक बँक खात्यांशी जोडणे

१. या आधीच्या स्क्रीनवर आपण निवडलेल्या बँकेच्या नावानुसार, आपल्या मोबाईल क्रमांकाशी जोडल्या गेलेल्या सर्व बँक खात्यांची यादी सदर बँकेच्या सर्व्हरवरून मिळवली जाते आणि येथे दाखवण्यात येते.



२. ड्रॉप-डाऊन मेनुचे बटन दाबल्यास आपल्या सर्व खात्यांची यादी दाखवण्यात येईल.



३. आपल्याला जे बँक खाते जोडायचे असेल, ते खाते निवडा.



४. व्ही.पी.एस. ला रक्कम वर्ग करण्याची कमाल मर्यादा (म्हणजेच, एका वेळेस जास्तीत जास्त किती रक्कम पाठवता यावी यांची मर्यादा) इथे दर्ज करा.



५. एकापेक्षा अधिक व्ही.पी.ए. असल्यास, त्यांपैकी कोणता व्ही.पी.ए. “प्राथमिक” म्हणून नोंदवण्यात यावा, ते दर्शविण्याकरिता “येस” किंवा “नो” पैकी योग्य तो पर्याय निवडा, आणि त्यानंतर “सबमिट” बटन दाबा.



६. आपला व्ही.पी.ए. यशस्वीरीत्या नोंदविण्यात (दर्ज करण्यात) आलेला आहे.



७. आपल्या बँकेच्या अंतर्गत खाती समाविष्ट करण्याची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण झाल्यानंतर मोबाईलच्या स्क्रीनवर “Bank Added Successfully” असा संदेश दाखवण्यात येतो.

- समान यु.पी.आय. वर्चुअल अॅड्रेस असणारी एकापेक्षा अधिक बँक खाती समाविष्ट करण्याकरिता हीच प्रक्रिया पुन्हा एकदा पूर्ण करा.
- अनेक बँक खाती समाविष्ट केली असतील तर सर्वसाधारणपणे त्यातील कोणते खाते प्रत्येक वेळी वापरले जावे, हे आपण निवडू शकता.



३.२.६ व्यवहारांची पडताळणी करण्याकरिता एम.पिन स्थापित करणे

(* संबंधित खात्याचा एम. पिन स्थापित झाला नसल्यास, किंवा एम.पिन बदलायचा असल्यास, किंवा मोबाईल बँकिंगसाठीची नोंदणी करायची असल्यास.)

नवीन एम.पिन निर्माण करा.





१. एम.पिन टाईप करा
२. आपल्या बँक खात्यास जोडलेल्या डेबिट कार्डच्या क्रमांकातील शेवटचे सहा (६) अंक टाईप करा.
३. कार्डची वैधता समाप्तीचा महिना आणि वर्ष टाईप करा.
४. “येस” बटन दाबा
५. एक नवा ओ.टी.पी. तयार होऊन तो आपल्या मोबाईल क्रमांकावर एस.एम.एस. ने पाठवला जाईल.
६. प्राप्त झालेला सदर ओ.टी.पी. टाईप करा.



७. आपला ँड.डलन डशस्वीरीतुड डुथडडत डुडललेलड डडहे. डुथून डुढील सरुव वुडडडरडडरडुडडडन डडडतडळणीकरलत डडदर ँड.डलन वलडडरडुडडत डेईल.



३.२.७ लॉगिन करणे

<p>१. आपल्या मोबाईलच्या अॅप गॅलरीमधून अॅपच्या आयकॉन (चित्र) बोटाने दाबून अॅप चालू करा.</p>	
<p>२. आपल्या पासवर्ड टाईप करा. ३. त्यानंतर “लॉगिन” बटन दाबा.</p>	

४. जर आपला पासवर्ड विसरला असेल तर “फरगट पासवर्ड” बटन दाबून आपला पासवर्ड रिसेट (पुनःस्थापित) करा.

५. आपल्या मोबाईलमध्ये दोन सिम कार्डस असतील तर ज्या सिम कार्डचा वापर करून नोंदणी केली असेल ते सिम कार्ड निवडा.



६. नोंदणी करतेवेळी आपण एक किंवा दोन सुरक्षा प्रश्न आणि त्यांची उत्तरे नोंदवली असतील. ते सुरक्षा प्रश्न विचारण्यासाठी आपल्या स्क्रीनवर त्या प्रश्नांचे पान उघडलेले दिसेल. या पानावर आपल्याला सदर उत्तरे द्यावी लागतात.



मुख्य स्क्रीनचे (“डॅश बोर्डचे”) एक उदाहरण



३.३ व्यवहार

३.३.१ रक्कम अदा करणे / रक्कम पाठविणे

(या पर्यायाद्वारे आपल्याला अन्य व्यक्तीस (लाभार्थ्यास) रक्कम अदा करता येईल / पाठवता येईल)

<p>१. आपल्या मोबाईल गॅलरीमधून यु.पी.आय.चे ॲप चालू करा.</p>	
<p>२. “सेंड / पे मनी” बटन दाबा.</p>	

३. व्ही.पी.ए. निवडा (व्ही.पी.ए. म्हणजे आपला मोबाईल क्रमांक, आधार क्रमांक, ई-मेल आयडी, किंवा आपण निर्माण केलेला अन्य व्ही.पी.ए., यांपैकी कोणताही एक विशिष्ट आयडी. हा आयडी आपल्या बँक खात्याशी संलग्न झालेला असणे (जोडलेला असणे) आवश्यक आहे.

४. ज्या खात्यामधून रक्कम अदा करायची आहे / पाठवायची आहे, ते खाते निवडा (एकाहून अधिक खाती नोंदवलेली असल्यासच हे लागू आहे.)



६. व्यवहाराचा उद्देश / संक्षिप्त तपशील टाईप करा



७. “सबमिट” / “पे” बटन दाबा



८. “कन्फर्म” बटन दाबा



९. व्यवहाराच्या पडताळणी करिता एम.पिन विचारण्यात येईल. आपला एम.पिन टाईप करा आणि नंतर “येस / नेक्स्ट / ओके” बटन दाबा



१०. सदर प्रक्रिया यशस्वीरीत्या पूर्ण झाली, अशा अर्थाचा संदेश स्क्रीनवर दाखवण्यात येईल.



३.३.२ रकमेची मागणी / विनंती करणे

(या पर्यायाद्वारे दुस-या कोणा व्यक्तीकडून रक्कम प्राप्त करून घेता येते / रकमेची मागणी करता येते.)

<p>१. “कलेक्ट / रिक्वेस्ट” बटन दाबा</p>	
<p>२. ज्याच्याकडून रक्कम प्राप्त होणे आहे, त्या व्यक्तीचा व्हर्चुअल आयडी (व्ही.पी.ए.) टाईप करा. किंवा लाभार्थ्याची संग्रहित असलेली यादी ड्रॉप-डाऊन करून त्या यादीतूनही नाव / आयडी निवडता येतो.</p>	

३. ज्या बँक खात्यामध्ये आपण सदर रक्कम प्राप्त करून घेऊ इच्छिता, ते बँक खाते निवडा



४. जेवढी रक्कम प्राप्त करायची आहे, ती रक्कम टाईप करा.



५. आपल्याला व्यवहाराचा संक्षिप्त तपशीलही टाईप करता येईल, जसे की दुधाचे बील, डॉक्टरांचे बील, इत्यादी.



६. “सबमिट” बटन दाबा



७. “कन्फर्म” बटन दाबा.



८. प्रक्रिया यशस्वीरीत्या पूर्ण झाल्यास तश्या अर्थाचा संदेश स्क्रीनवर दाखवण्यात येईल.



९. रक्कम देणा-या व्यक्तीस आपली रकमेची मागणी प्राप्त होईल.



३.३.३ पेमेंटची अनुमती / परवानगी देणे (रक्कम दात्याकडील प्रक्रिया)

“पेंडिंग रिक्वेस्ट्स” या पर्यायातील यादीमध्ये आपल्याला प्राप्त झालेल्या (परंतु अद्याप अदा न झालेल्या) रकमेच्या मागण्या दाखवलेल्या असतात)

<p>१. डॅश बोर्डवरील “पेंडिंग रिक्वेस्ट्स” बटन दाबा</p>	 A screenshot of a mobile application dashboard. The top bar is green with a white logo and the text 'LAPSA'. Below the bar, there are several icons on a grid. The icon for 'Pending Requests' is highlighted in orange. The other icons are on a green background.
<p>२. रक्कम देणारा आपला वैयक्तिक तपशील “रक्कम प्राप्त करणारा” म्हणून दर्ज करेल.</p>	 A screenshot of a mobile application showing a 'Payment' screen. The screen has a green header with a white logo and the text 'LAPSA'. Below the header, there are several input fields for 'Name', 'Address', 'Phone No.', and 'Email'. A green button labeled 'Pay' is visible on the right side of the screen.

३. टाईप केलेला तपशील एकदा तपासून पहा आणि तो अचूक असल्याची खात्री करून घ्या.



४. रक्कम अदा करणा-याने “अॅप्रुव्ह / रिजेक्ट” बटन दाबावे लागेल.



५. रक्कम अदा करणा-याने इथे त्याचा यु.पी.आय.चा एम्.पिन टाईप करून नंतर “येस” बटन दाबावे.



६. सदर प्रक्रिया पूर्ण करण्यासाठी “सबमिट” बटन दाबा



७. सदर व्यवहाराची पुष्टी झाल्याचे आपल्याला स्क्रीनवर दाखवण्यात येईल, त्याचबरोबर तसा एस.एम.एस. देखील पाठवण्यात येईल.



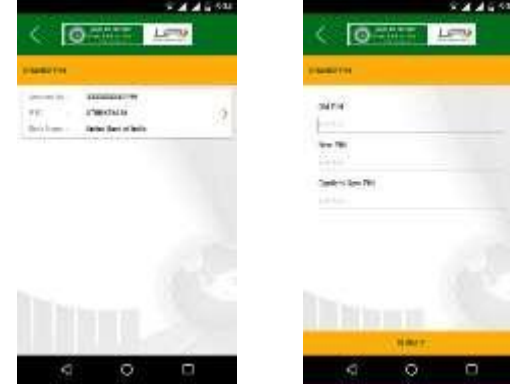
३.३.४ अतिरिक्त सेवा

३.३.४.१ खात्याचा तपशील पाहणे

१. वापरकर्त्यास त्याचा लॉगीन पासवर्ड बदलता येतो.



२. या पर्यायाद्वारे वापरकर्त्यास त्याचा एम.पिन बदलता येतो.



३.३.४.२ खात्यातली शिल्लक तपासणे

१. “माय बॅलन्स” बटण दाबा



२. व्ही.पी.ए. आणि बँक खाते निवडा

३. “बॅलन्स झन्कवायरी” बटन दाबा



४. एम.पिन टाईप करा



५. “सबमिट / येस” बटन दाबा



६. आपल्या खात्यातील शिल्लक रक्कम स्क्रीनवर दाखवण्यात येईल.



३.३.५ व्यवहार/ बँक स्टेटमेंट (बँक खात्याचे विवरण)

*या पर्यायाद्वारे आपल्या खात्यातील सर्व प्रकारच्या जमा-खर्चाचे तपशील आपल्याला पाहता येतील

१. “ट्रॅन्झॅक्शनस्” बटन दाबा



२. ज्या कालावधीतील व्यवहारांची तपशील पहायचा असेल तो कालावधी निवडा (जसे की, आजचे व्यवहार, मागील ५/१० दिवसांतील व्यवहार, इत्यादी. दोन विशिष्ट तारखांदरम्यानचे व्यवहार पहायचे असल्यास सदर दोन्ही तारखा टाईप करा)



३. “सबमिट” बटन दाबा.



४. रक्कम, दिनांक, वेळ, संदर्भ क्रमांक, संक्षिप्त वर्णन, इत्यादी तपशीलासह, सदर प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण झाल्याचा किंवा प्रलंबित असल्याचा संदेश मोबाईलच्या स्क्रीनवर दाखवण्यात येईल.



३.३.६ आपल्या तक्रारी व समस्या नोंदविणे

१. “कम्प्लेंट स्टेटस / लॉग अ डिस्प्युट / व्ह्यू डिस्प्युटस्” बटन दाबा



२. विशिष्ट तारखादरम्यानच्या कालावधीतील आपल्या व्यवहारांची यादी पाहता येईल. स्क्रीनवर दाखवण्यात आलेल्या यादीतून एक व्यवहार निवडा.

३. व्यवहाराचा तपशील पहा व तपासा, आपल्या तक्रारीचे स्वरूप आणि कारण टाईप करा, आणि त्यानंतर आपली तक्रार दाखल करण्यासाठी “रेज कम्प्लेंट” बटन दाबा.

४. तक्रार यशस्वीपणे दखल झाल्यानंतर आपल्याला स्क्रीनवर तश्या अर्थाचा संदेश दिसेल.



३.३.७ वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न

यु.पी.आय. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न आणि त्यांची उत्तरे



३.३.८ ॲपचे सेटिंग्ज

ॲपच्या सेटिंग्जमधून आपल्याला ॲपची भाषा निवडता येते आणि सेट करता येते. “एम्पॉवर” ॲपमध्ये इंग्रजी, हिंदी, तसेच भारतीय प्रादेशिक भाषा सेट करण्याची / वापरण्याची सुविधा उपलब्ध आहे.



३.४ यु.पी.आय. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न

प्रश्न :- यु.पी.आय. म्हणजे काय?

यु.पी.आय. हे एक मोबाईल ॲप असते. हे ॲप आपल्या बँक खात्याशी / खात्यांशी जोडलेले असते, आणि त्यामार्फत रक्कम अदायगी, रक्कम वर्ग करणे, यांसारखे आर्थिक व्यवहार करता येतात. या ॲपमध्ये बँकांनी इतरही विविध सुविधा दिलेल्या असतात, जय आपल्या आवश्यकतेनुसार आणि सोयीप्रमाणे वापरता येतात.

प्रश्न :- यु.पी.ए. प्रणालीद्वारे कोणकोणत्या सेवा-सुविधा पुरवण्यात येतात?

उपलब्ध सेवांची यादी पुढीलप्रमाणे:

- मोबाईलच्या माध्यमातून त्वरित रक्कम पाठवण्याची सुविधा. २४ तास आणि ३६५ दिवस कार्यरत असणारी सेवा.
- अनेक वेगवेगळी बँक खाती वापरण्याकरिता एकच मोबाईल ॲप
- एकाच क्लिकद्वारे दोन स्तरांतील अधिकृती. नियमांना आणि मार्गदर्शक तत्वांना पूर्णपणे अनुसरून, आणि तरीही एकाच क्लिकवर पेमेंट करण्याची सुविधा उपलब्ध करून देते.
- “पुल” आणि “पुश” साठीचा ग्राहकाचा व्हर्च्युअल ॲड्रेस अतिरिक्त सुरक्षा देतो, आणि त्यामुळे ग्राहकाला कार्ड क्रमांक, खाते क्रमांक, आय.एफ.एस.सी., इत्यादी तपशील टाईप करावा लागत नाही.
- आपल्या मित्रांदरम्यान बिल्स शेअर करता येतात.
- “कॅश ऑन डिलीव्हरी” चा पर्याय वापरताना होणारा गोंधळ (म्हणजे ए.टी.एम्.कडे धाव घेणे, सुट्ट्या पैसे नसणे, इ.) यापासून सुटका.
- एका ॲपद्वारे व्यापा-याचे पेमेंट किंवा “इन-ॲप” पेमेंट.
- विविध उद्देशांसाठीची “पुश” आणि “पुल” पेमेंट्स समयबद्ध करता येतात. (पेमेंट कोणत्या तारखेस व कोणत्या वेळी करायचे ते निर्धारित करता येते)

- विविध प्रकारची पेमेंटस् (बिल्स, बारकोड “स्कॅन अँड पे”, इत्यादी) करता येतात.
- देणग्या, रकम गोळा करणे आणि रकमेचे वाटप करता येते.
- थेट मोबाईल अॅपमधूनच तक्रारी व समस्या दाखल करता येतात.

प्रश्न :- यु.पी.आय. अॅप वापरण्याकरिता मला कश्याची गरज आहे?

कोणत्याही बनावटीचा स्मार्टफोन, बँक खाते, आणि यु.पी.आय.चे बँकेचे विनामुल्य अॅप.

प्रश्न :- यु.पी.आय.च्या वापराकरिता किती बँकांनी “नॅशनल पेमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया” बरोबर करार केला आहे?

सुरुवातीला २९ (एकोणतीस) बँकांनी “नॅशनल पेमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया” बरोबर करार केला होता. तथापि, आत्तापर्यंत केवळ २१ (एकवीस) बँकांनी सर्व अटी आणि शर्ती पूर्ण करून अॅपस् निर्माण करून कार्यान्वित केली आहेत.

उपलब्ध अॅपस् (एकूण २८ बँकांची अॅपस्) : आंध्रा बँक, अॅक्सिस बँक (अॅक्सिस पे), बँक ऑफ महाराष्ट्र, भारतीय महिला बँक, कॅनरा बँक (कॅनरा बँक यु.पी.आय.) कॅथॉलिक सिरीयन बँक, डी.सी.बी. बँक, फेडेरल बँक, आय.सी.आय.सी.आय. बँक (यु.पी.आय. कलेक्ट), ठाणे जनता सहकारी बँक, ओरिएन्टल बँक ऑफ कॉमर्स (ओ.बी.सी. यु.पी.आय.), कर्नाटक बँक, युको बँक, युनियन बँक ऑफ इंडिया (युनियन बँक यु.पी.आय.), युनायटेड बँक ऑफ इंडिया, पंजाब नॅशनल बँक (पी.एन.बी. यु.पी.आय.), साऊथ इंडियन बँक, विजया बँक, येस बँक, एस.बी.आय. अॅप, आणि इतर अनेक बँक्स.

प्रश्न :- यु.पी.आय. चा वापर करून व्यवहार करण्यापूर्वी किंवा रक्कम वर्ग करण्यापूर्वी ग्राहकांनी नोंदणी करणे आवश्यक असते का?

होय, यु.पी.आय.चा वापर करण्यासाठी ग्राहकास त्याच्या “पेमेंट सर्व्हिस प्रोव्हायडर (पी.एस.पी.)” कडे नोंदणी करणे आणि त्याचे बँक खाते / खाती यु.पी.आय. अॅपमध्ये समाविष्ट करणे आवश्यक आहे.

प्रश्न :- यु.पी.आय. चा वापर करून व्यवहार करण्यापूर्वी किंवा रक्कम वर्ग करण्यापूर्वी ग्राहकाने लाभार्थ्याची नोंदणी करणे आवश्यक असते का? त्यासाठी लाभार्थ्याचा कोणता तपशील देणे आवश्यक असते?

नाही, यु.पी.आय. चा वापर करून व्यवहार करण्याकरिता किंवा रक्कम वर्ग करण्याकरिता लाभार्थ्याची नोंदणी करणे आवश्यक नाही, कारण रक्कम वर्ग करताना व्हर्च्युअल आयडी / बँक अकाउंट+आय.एफ.एस.सी. / मोबाईल क्रमांक+एम्.एम्.आय.डी./ आधार क्रमांक (आपल्या बँकेच्या ॲपचा वापर करण्यापूर्वी त्या ॲपवर कोणकोणत्या सुविधा उपलब्ध आहेत, हे आपल्या पी.एस.पी.कडून व बँकेकडून जाणून घ्या).

प्रश्न :- ग्राहकाचे बँक खाते असणे आवश्यकच आहे का, की या ॲपला काडर्सशी किंवा वॉलेटशीदेखील जोडता येते?

नाही. या ॲपला काडर्सशी किंवा वॉलेटशी जोडता येत नाही. याच्यामध्ये केवळ बँक खाती समाविष्ट करता येतात आणि जोडता येतात. यु.पी.आय. द्वारे केवळ एका बँक खात्यातून दुस-या बँक खात्यात रक्कम पाठवण्याची सुविधा उपलब्ध आहे. एका वॉलेटमधून दुस-या वॉलेट मध्ये रक्कम पाठवणे त्यामध्ये शक्य नाही.

प्रश्न :- वेगवेगळ्या बँक खात्यांना जोडलेली वेगवेगळी यु.पी.आय. ॲपस् मला एकाच मोबाईलमध्ये वापरता येतील का?

होय, एकाच मोबाईलमध्ये एकाहून अधिक यु.पी.आय. ॲपस् वापरता येतात, आणि ती वेगवेगळ्या बँक खात्यांना जोडता येतात.

प्रश्न :- यु.पी.आय.च्या ॲपमध्ये नोंदणी कशी करता येते?

नोंदणीच्या प्रक्रियेतील पाय-या :

- गुगलच्या ॲप स्टोअरवरून किंवा बँकेच्या संकेस्थळावरून यु.पी.आय. चे ॲप डाऊनलोड करा आणि ते इन्स्टॉल करा.
- त्यानंतर ॲप सुरु करून त्यात आपले नवीन खाते उघडा. यासाठी नाव, व्हर्च्युअल पेमेंट ॲड्रेस (व्ही.पी.ए.), पासवर्ड, इत्यादी तपशील टाईप करावा लागतो.

- त्यानंतर, “अॅड / लिंक / मनेज बँक अकाउंट हे बटन दाबा आपले बँक खाते आपल्या व्हर्च्युअल पेमेंट अॅड्रेस (व्ही.पी.ए.) बरोबर जोडा.

प्रश्न :- “व्ही.पी.ए.” म्हणजे काय?

व्हर्च्युअल पेमेंट अॅड्रेस किंवा “व्ही.पी.ए.” ही यु.पी.ए. पेमेंट प्रणालीच्या प्रत्येक ग्राहकाला दिलेली एक विशिष्ट ओळख असते. रक्कम वर्ग करताना ग्राहकाला त्याचा व्ही.पी.ए. वापरावा लागतो. बँक खात्याच्या क्रमांकाऐवजी व्हर्च्युअल पेमेंट अॅड्रेस वापरता येतो.

प्रश्न :- व्ही.पी.ए.ची वैशिष्ट्ये कोणती?

आपल्या पसंतीचा व्ही.पी.ए. निर्माण करता येतो, आणि आपल्याला हवा तेव्हा तो बदलताही येतो. व्ही.पी.ए. आपल्या बँक खात्याशी जोडलेला असतो. तो आपला प्रत्यक्ष पेमेंट अॅड्रेस नसून केवळ पेमेंट करिता वापरण्यात येणारा एक अॅड्रेस असल्याने त्याला व्हर्च्युअल पेमेंट अॅड्रेस असे म्हटले जाते.

- आपल्याला एकच व्हर्च्युअल पेमेंट अॅड्रेस (व्ही.पी.ए.) तयार करता येतो, एकापेक्षा अधिक नाही.
- आपला तो व्ही.पी.ए. भविष्यात कधीही आपल्या इच्छेनुसार बदलता येतो.
- व्ही.पी.ए. हा विशिष्टच असावा लागतो. दोन व्ही.पी.ए. एकसारखे असू शकत नाहीत.
- आपल्याला एकापेक्षा अधिक बँक खाती व्ही.पी.ए. ळा जोडता येतात. मात्र, त्यांपैकी एक खाते हे मुख्य खाते (डिफॉल्ट खाते) म्हणून नोंदवावे लागते.

प्रश्न :- व्ही.पी.ए. वापरण्यापासूनचे फायदे काय आहेत?

- रक्कम प्राप्त करण्याकरिता आपला बँक खाते क्रमांक जाहीर करावा लागत नाही.
- बँक खात्याच्या क्रमांकापेक्षा, तसेच आय.एफ.एस.सी. पेक्षा व्ही.पी.ए. लक्षात ठेवणे सोपे असते.
- सुरक्षेच्या कारणास्तव, आपल्याला व्ही.पी.ए. हवा तेव्हा, कधीही, बदलता येतो.

- आपल्या पसंतीचा व्ही.पी.ए. निर्माण करता येतो.

प्रश्न :- मला माझा व्ही.पी.ए. बदलता येतो का?

व्ही.पी.ए. अत्यंत लवचिक, परिवर्तनशील असतो. तो आपल्याला हवा तेव्हा, कधीही, बदलता येतो.

प्रश्न :- “एम्.पिन” म्हणजे काय?

व्यवहारांच्या अधिकृतीसाठी ए.टी.एम्. कार्डला जसा ४ अंकी पिन असतो, तसाच एम्.पिन हा देखील मोबाईलच्याद्वारे केल्या गेलेल्या व्यवहारांच्या अधिकृतीसाठी वापरण्यात येणारा आपला एक सुरक्षा पासवर्ड असतो.

प्रश्न :- एम्.पिन कसा निर्माण करता येतो?

यु.पी.आय. प्रणालीमध्ये कोणत्याही बँकेचे मोबाईल ॲप नव्याने नोंदवताना ग्राहकास स्वतःचा एम्.पिन स्वतः निर्माण करावा लागतो. आपल्या मोबाईलमध्ये बँकेचे मोबाईल ॲप इन्स्टॉल करून नोंदणीचा आपला तपशील टाईप केल्यानंतर ग्राहकास कोणतेही व्यवहार अधिकृत करण्यासाठी त्याचा एम्.पिन निर्माण करावा लागतो. त्याशिवाय ते ॲप कार्य करू शकत नाही, आणि आपल्याला व्यवहार करून देत नाही.

प्रश्न :- एम्.पिन निर्माण करण्यासाठीचे विविध पर्याय कोणते?

ग्राहकास ज्या बँक खात्यातून व्यवहार करायचा आहे, ते खाते तो निवडतो. ग्राहक पुढीलपैकी पर्याय निवडतो.

मोबाईल बँकिंग नोंदणी / एम्.पिन निर्माण करणे:

- वापरकर्त्याला त्याच्या नोंदणीकृत मोबाईलवर बँकेकडून एक ओ.टी.पी. एस.एम्.एस.द्वारे पाठवला जातो.
- त्यानंतर वापरकर्ता त्याच्या डेबिट कार्ड क्रमांकाचे शेवटचे ६ अंक आणि कार्ड समाप्ती दिनांक टाईप करतो.

- नंतर वापरकर्ता ओ.टी.पी. आणि त्याच्या पसंतीचा एम्.पिन (त्याला जो एम्.पिन सेट करायचा आहे तो) टाईप करतो, आणि नंतर “सबमिट” बटन दाबतो.
- “सबमिट” बटन दाबल्यानंतर, सदर प्रक्रिया यशस्वी झाली किंवा नाही, त्याविषयीचा संदेश देण्यात येतो.

प्रश्न :- यु.पी.ए. च्या माध्यमातून रक्कम प्राप्त करून घेण्याकरिता लाभार्थ्यालासुद्धा नोंदणी करणे आवश्यक असते का?

व्हर्च्युअल आयडीद्वारे व्यवहार होत असल्यास, लाभार्थ्याचा सुद्धा एक व्हर्च्युअल आयडी असणे आवश्यक आहे. म्हणजेच तो लाभार्थीदेखील यु.पी.आय.मधील एक नोंदणीकृत सदस्य असला पाहिजे. मात्र, बँक खाते क्रमांक + आय.एफ.एस.सी. किंवा Mobile+एम्.एम्.आय.डी. असा संयोग वापरला जात असेल किंवा आधार क्रमांक वापरला जात असेल, तर तो लाभार्थी यु.पी.आय.मधील एक नोंदणीकृत सदस्य असणे आवश्यक नाही. (तथापि, आपल्या ॲपमध्ये कार्यान्वित असलेल्या नेमक्या पर्यायांविषयी एकदा आपल्या बँकेत चौकशी करावी)

प्रश्न :- एकाच व्हर्च्युअल ॲड्रेसला एकाहून अधिक बँक खाती जोडणे शक्य आहे का?

होय. एकाच व्हर्च्युअल ॲड्रेसला एकाहून अधिक बँक खाती जोडणे शक्य आहे. अर्थात, आपल्या विशिष्ट पेमेंट सर्व्हिस प्रोव्हायडरने त्या ॲपमध्ये कोणकोणती सेटिंग्ज उपलब्ध करून दिलेली आहेत, यावर हे अवलंबून असते.

प्रश्न :- यु.पी.ए. चा वापर करून रक्कम वर्ग करण्याचे विविध मार्ग कोणते?

यु.पी.ए. चा वापर करून रक्कम वर्ग करण्याचे विविध मार्ग खालीलप्रमाणे :-

- व्हर्च्युअल पेमेंट ॲड्रेसद्वारे रक्कम वर्ग करणे
- खाते क्रमांक + आय.एफ.एस.सी.
- मोबाईल क्रमांक + एम्.एम्.आय.डी.
- आधार क्रमांक

- “कलेक्ट / पुल मनी”वर आधारित व्हर्च्युअल आयडी.

प्रश्न :- माझ्या बँक खात्यातून रक्कम वळती झाली, परंतु व्यवहार पूर्ण झाला नाही आणि रक्कम वर्ग झाली नाही, अश्या वेळी काय करावे लागेल?

काही तांत्रिक अडचणींमुळे आपला व्यवहार यशस्वीरित्या पूर्ण झाला नाही तर ती रक्कम पुन्हा आपल्या खात्यात वळवण्याची सुविधा यु.पी.आय.मध्ये उपलब्ध असते. तसे झाल्यास त्वरित आपल्या मूळ खात्यात ती रक्कम वळवण्यात येते आणि तो व्यवहार रद्द समजण्यात येतो.

प्रश्न :- यु.पी.आय. च्या माध्यमातून रक्कम वर्ग केल्यानंतर त्या व्यवहाराला “स्टॉप पेमेंट”ची विनंती करून थांबवता येते का?

नाही. यु.पी.आय.च्या माध्यमातून रक्कम वर्ग केल्यानंतर त्याला “स्टॉप पेमेंट”ची करून थांबवता येत नाही.

प्रश्न :- यु.पी.आय. मधील व्यवहारांबाबत काही तक्रार असल्यास ती तक्रार कुठे दखल करता येते?

यु.पी.आय. मधील व्यवहारांबाबत काही तक्रार असल्यास ती तक्रार यु.पी.आय. ॲपमधूनच दखल करता येते. तसेच आपल्या व्यवहारांचा तपशीलही त्या ॲपमधूनच तपासता येतो.

प्रश्न :- यु.पी.आय. च्या माध्यमातून वर्ग करण्यात येणा-या रकमेची कमाल मर्यादा किती?

सध्या ही कमाल मर्यादा रुपये एक लाख इतकी आहे.

प्रश्न :- जर मी काही कारणाने माझे यु.पी.आय. ॲप बदलले, तर मला यु.पी.आय. मध्ये पुन्हा नोंदणी करावी लागते का, की माझा आधीचाच व्हर्च्युअल ॲड्रेस नव्या ॲपमध्येही वापरता येईल?

काही कारणाने आपण यु.पी.आय. ॲप बदलले, तर आपल्याला यु.पी.आय. मध्ये पुन्हा नोंदणी करावी लागते. तथापि, काही प्राथमिक पडताळणी करून त्यानंतर आपला आधीचाच व्हर्च्युअल ॲड्रेस नव्या ॲपमध्येही वापरता येईल किंवा नाही, हे आपल्या “पेमेंट सर्व्हिस प्रोव्हायडर”च्या संबंधित नियमांवर आणि प्रक्रियांवर अवलंबून आहे.

प्रश्न :- पिन विसरल्यास काय करावे लागते?

पिन विसरल्यास नवीन पिन निर्माण करावा लागतो.

प्रश्न :- एम्.पिन बदलण्यासाठी काय करावे लागते?

एम्.पिन बदलण्याची प्रक्रिया :-

- ग्राहकाने त्याचा सध्याचा एम्.पिन टाईप करावा, मग त्याच्या पसंतीचा नवीन एम्.पिन टाईप करावा, आणि त्यानंतर “सबमिट” बटन दाबावे.
- “सबमिट” बटन दाबल्यानंतर, ती प्रक्रिया यशस्वी झाली किंवा नाही, याबद्दलचा एक संदेश स्क्रीनवर दाखवण्यात येतो.

प्रश्न :- मी सिम कार्ड बदलल्यास, किंवा मोबाईल बदलल्यास मला यु.पी.आय. ॲप वापरता येईल का?

आपण सिम कार्ड, किंवा मोबाईल, किंवा यु.पी.आय.चे ॲप, यांपैकी काहीही बदलल्यास यु.पी.आय. मध्ये पुन्हा नव्याने नोंदणी करावी लागते

प्रश्न :- सर्व प्रकारच्या व बनावटीच्या मोबाईल फोन्सवर यु.पी.आय. ॲप वापरता येते का?

होय. सर्व प्रकारच्या व बनावटीच्या मोबाईल फोन्सवर यु.पी.आय. ॲप वापरता येते. लवकरच ते आय.ओ.एस. साठीही उपलब्ध होईल.

प्रश्न :- रक्कम अदा करणा-याकडून आलेली “रक्कम प्राप्ती विनंती” मंजूर करण्याकरिता वेळेची मर्यादा किती असते?

“रक्कम प्राप्ती विनंती” मंजूर करण्याकरिता वेळेची मर्यादा रक्कम प्राप्तीची विनंती करणा-या व्यक्तीने निर्धारित करावयाची असते.

प्रश्न :- माझा मोबाईल अन्य व्यक्तीने वापरल्यास त्यामुळे सुरक्षेस धोका पोहोचू शकतो का?













यु.पी.आय.द्वारे करण्यात येणारा कोणताही व्यवहार पूर्णपणे सुरक्षित आणि अधिकृत करण्यासाठी प्रत्येक वेळेस आपला पिन टाईप करावा लागतो. प्रत्येक व्यवहाराच्या वेळेस हा पिन तपासला जातो, आणि तो बँकेतील नोंदीशी जुळल्यानंतरचा व्यवहार यशस्वी होतो.

४. “अनस्ट्रक्चर्ड सप्लिमेंटरी सर्व्हिस डेटा” (यु.एस.एस.डी.) मोबाईल बँकिंग
*99# - राष्ट्रीय स्तरावरील एकत्रित यु.एस.एस.डी. प्लॅटफॉर्म (एन.यु.यु.पी.)



४.१ आवश्यक बाबी

- आपला मोबाईल क्रमांक (साधा फोन किंवा स्मार्टफोन. सी.डी.एम्.ए. वगळून) आपल्या बँकेकडे नोंदवणे आवश्यक आहे.
- यु.एस.एस.डी. सेवा कार्यान्वित करण्यासाठी आपला मोबाईल नंबर आपल्या बँक खात्याशी जोडण्याकरिता (“लिक” करण्याकरिता) विहित नमुन्यातील अर्ज भरून तो आपल्या बँकेच्या शाखेत सादर करा.

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
स्मार्ट फोन		वैकल्पिक. स्मार्ट फोनप्रमाणेच हे जी.एस.एम्. तंत्रज्ञान असलेल्या साध्या मोबाईलवरही काम करू शकते. मात्र सी.डी.एम्.ए. तंत्रज्ञान असलेल्या फोन्सवर काम करत नाही.		वैकल्पिक. खात्यातील शिल्लक तपासण्याकरिता, तसेच व्यवहारांची माहिती नियमितपणे मिळवण्याकरिता आवश्यक.
मोबाईल ॲप		आवश्यक नाही.		आवश्यक नाही
साधा मोबाईल फोन		हे जी.एस.एम्. तंत्रज्ञान असलेल्या साध्या मोबाईलवर काम करते. मात्र सी.डी.एम्.ए. तंत्रज्ञान असलेल्या फोन्सवर काम करत नाही.		शिल्लक तपासण्याकरिता, तसेच व्यवहारांची माहिती नियमितपणे मिळवण्याकरिता आवश्यक. सी.डी.एम्.ए. तंत्रज्ञान असलेल्या फोन्सवर काम करत नाही.
बँक खाते		खात्यातून रक्कम वर्ग करण्याकरिता आवश्यक.		अदा करणा-याच्या खात्यातून रक्कम प्राप्त करून घेण्याकरिता आवश्यक.
आधार क्रमांक		(मोबाईल क्रमांक + एम्.एम्.आय.डी.) हा संयोग वापरून विक्रेत्याच्या / व्यापा-याच्या खात्यात रक्कम वर्ग केली जाते.		वैकल्पिक. आधार क्रमांक वापरून रक्कम वर्ग होत असेल, तरच हे आवश्यक आहे.
एम्.एम्.आय.डी. / अन्य कोड		अदा करणा-याचा विशिष्ट एम्.एम्.आय.डी. असणे आवश्यक नाही		विशिष्ट एम्.एम्.आय.डी. आवश्यक नाही

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
पिन	<input checked="" type="checkbox"/>	व्यवहार अधिकृत करण्याकरिता एम्.एम्.आय.डी. आवश्यक.	<input type="checkbox"/>	एम्.पिन, ओ.टी.पी. इत्यादींद्वारे अधिकृत करणे आवश्यक नाही.
मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे	<input checked="" type="checkbox"/>	अदायगीचे व्यवहार करण्याकरिता आपला मोबाईल क्रमांक आपल्या बँक खात्याशी संलग्न असणे (जोडलेला असणे) आवश्यक आहे.	<input checked="" type="checkbox"/>	रक्कम प्राप्त करून घेण्याकरिता, तसेच व्यवहारांची माहिती एस.एम्.एस.द्वारे मिळवण्याकरिता, आपला मोबाईल क्रमांक आपल्या बँक खात्याशी संलग्न असणे (जोडलेला असणे) आवश्यक आहे.
मोबाईल नेटवर्क	<input checked="" type="checkbox"/>	एम्.टी.एन.एल., बी.एस.एन.एल., एअरटेल, व्होडाफोन, या व अशांसारख्या अन्य मोबाईल सेवादात्यांची मोबाईल नेटवर्क्स रक्कम वर्ग करण्याच्या प्रक्रिया पार पाडण्याकरिता सक्षम असावीत	<input checked="" type="checkbox"/>	व्यवहार प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण करण्याकरिता जी.एस.एम्. तंत्रज्ञानाचे मोबाईल नेटवर्क असणे आवश्यक
इंटरनेट	<input type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input type="checkbox"/>	आवश्यक नाही

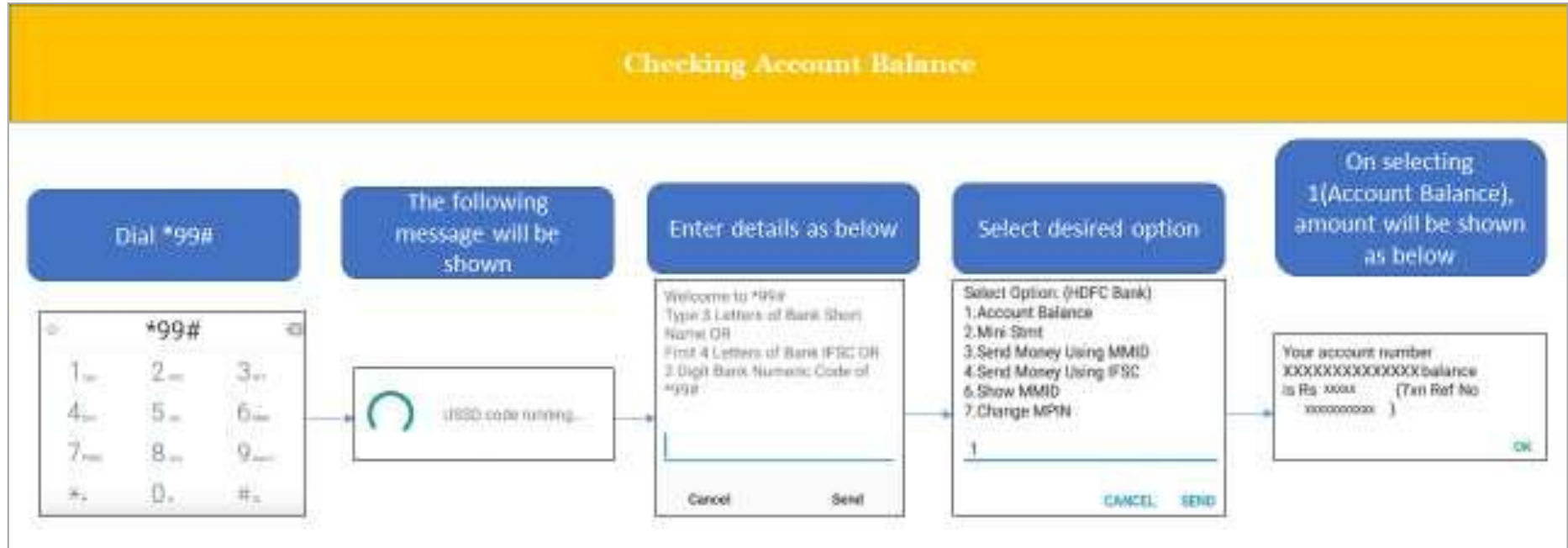
४.२ उपलब्ध सेवा

*99*46*1# :- खात्यातील शिल्लक रक्कम जाणून घेण्यासाठी

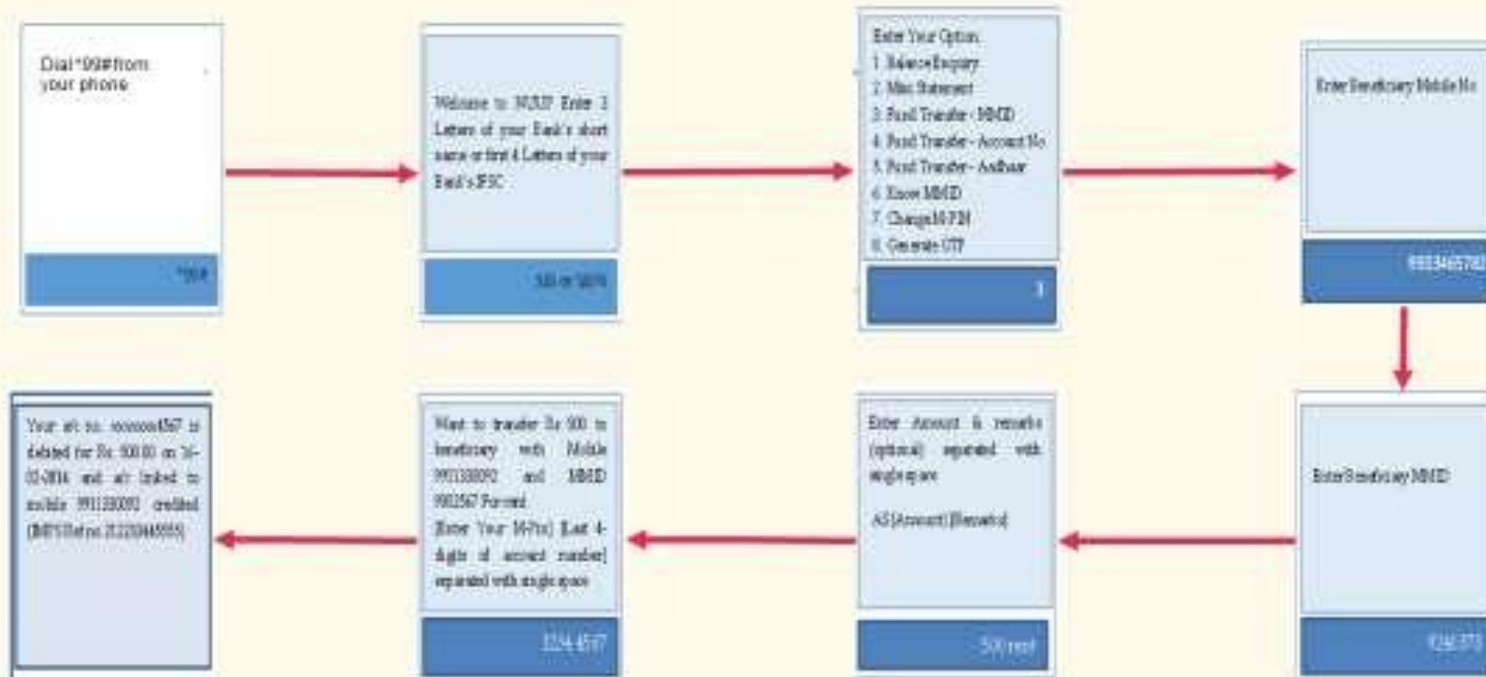
*99*46*2# :- खात्याच्या संक्षिप्त विवरणासाठी (मिनी स्टेटमेंटसाठी)

*99*46*3# किंवा *99*46*4# :- रक्कम त्वरित, विनाविलंब वर्ग करण्यासाठी

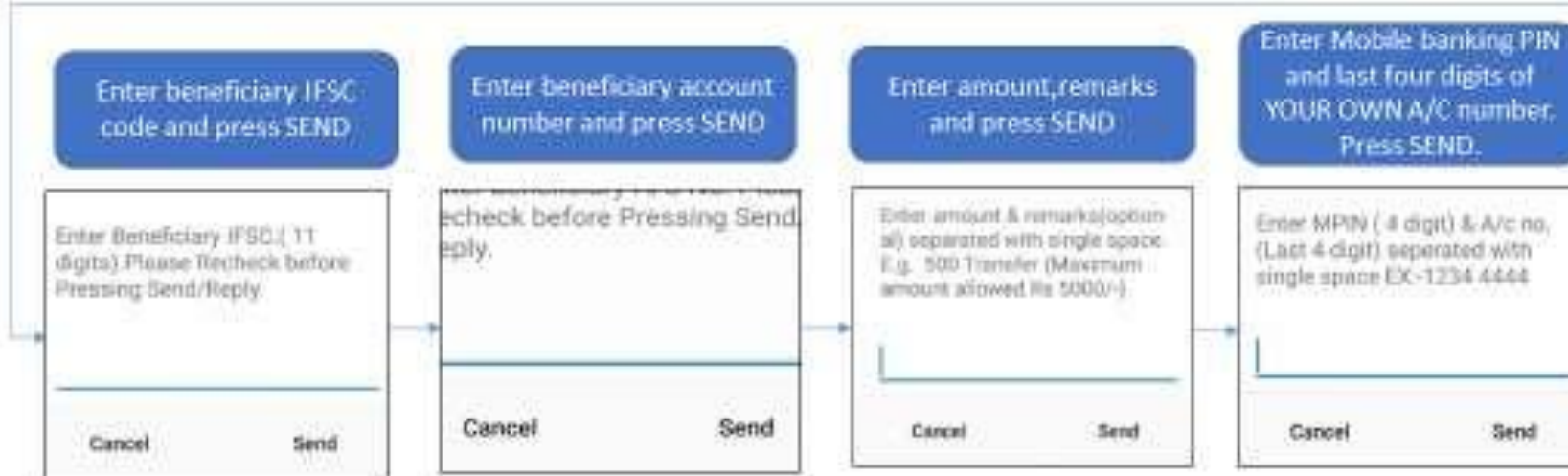
४.३ प्रक्रियेतील टप्पे



Making a transaction



Sending Money using IFSC code



४.४ यु.एस.एस.डी. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न

प्रश्न :- *९९# या क्रमांकावर कोण-कोणत्या सेवा उपलब्ध आहेत?

*९९# ही सेवा ग्राहकांना पुढील उद्देशांकरिता वापरता येते :-

- आर्थिक सेवा
- इतर सेवा
- मूल्यवर्धित सेवा (व्हॅल्यू अॅडेड सर्व्हिसेस)

प्रश्न :- यु.एस.एस.डी.मार्फत कोणकोणत्या सेवा उपलब्ध असतात?

आर्थिक सेवा

- लाभार्थ्यांचा मोबाईल क्रमांक आणि एम्.एम्.आय.डी. वापरून रक्कम वर्ग करणे
- लाभार्थ्यांचा बँक खाते क्रमांक आणि आय.एफ.एस.सी. वापरून रक्कम वर्ग करणे.
- लाभार्थ्यांचा आधार क्रमांक वापरून रक्कम वर्ग करणे.

मोबाईलच्या माध्यमातून इतर सेवा

- खात्यातील शिल्लक तपासणे
- खात्याचे संक्षिप्त विवरण (मिनी स्टेटमेंट) पाहणे
- आपला एम्.एम्.आय.डी. (मोबाईल मनी आयडेंटिफायर) जाणून घेणे
- एम्.पिन निर्माण करणे आणि तो नोंदवणे
- एम्.पिन बदलणे

- विविध प्रकारच्या व्यवहारांदरम्यान दुस-या स्तरावरील (पुढील टप्प्यातील) अधिकृतीसाठी ओ.टी.पी. निर्माण करणे

प्रश्न :- एम्.एम्.आय.डी. म्हणजे काय?

“मोबाईल मनी आयडेंटिफायर (एम्.एम्.आय.डी.) हा एक ७ अंकी कोड असतो. ग्राहक जेव्हा मोबाईल बँकिंगसाठी नोंदणी करतो, त्या वेळी त्याची बँक हा ७ अंकी कोड निर्माण करून जारी करते. त्यातील पहिल्या ४ अंकात सदर बँकेचा विशिष्ट कोड समाविष्ट करण्यात आलेला असतो.

प्रश्न :- यु.एस.एस.डी. सेवा वापरण्यासाठी ग्राहकाकडे इंटरनेट / जी.पी.आर.एस. किंवा डेटा कार्ड असणे आवश्यक असते का?

यु.एस.एस.डी. सेवा वापरण्यासाठी ग्राहकाकडे इंटरनेट / जी.पी.आर.एस. किंवा डेटा कार्ड असणे आवश्यक नसते. ज्यामधून फोन कॉल्स करता येतील, अश्या कोणत्याही जी.एस.एम्. प्रकारच्या मोबाईलमधून ही सेवा वापरता येते.

प्रश्न :- एन.यु.यु.पी. (नॅशनल युनिफाईड युएसएसडी प्लॅटफॉर्म)च्या माध्यमातून रक्कम वर्ग करण्याची कमाल मर्यादा किती?

एन.यु.यु.पी.च्या माध्यमातून रक्कम वर्ग करण्याची कमाल मर्यादा प्रतिदिन प्रतिग्राहक रु.५,०००/-

प्रश्न :- एका वेळी किती व्यवहार करणे शक्य असते?

ॲप चालू केल्यानंतरच्या कालावधीत एका वेळी एकच व्यवहार करता येतो.

प्रश्न :- एन.यु.यु.पी. व्यवहाराकरिता किती शुल्क आकारले जाते?

एन.यु.यु.पी. व्यवहाराकरिता कोणतेही शुल्क आकारले जात नाही.

प्रश्न :- एन.यु.यु.पी. करिता संक्षिप्त कोड (शॉर्ट कोड) काय आहे?

ग्राहकांना *९९*(Bank ID)# या क्रमांकावर (शॉर्ट कोड) फोन करावा लागतो

प्रश्न :- माझा मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदवलेला नसतानादेखील मला ही सेवा वापरता येईल का?

नाही. ही सेवा वापरण्यासाठी आपला मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदवलेला असणे अनिवार्य आहे.

प्रश्न :- एन.यु.यु.पी. करिता “जावा” सॉफ्टवेअर किंवा कोणतेही अन्य सॉफ्टवेअर मोबाईलमध्ये डाऊनलोड करणे आवश्यक असते का?

एन.यु.यु.पी. करिता “जावा” सॉफ्टवेअर किंवा कोणतेही अन्य सॉफ्टवेअर डाऊनलोड करणे आवश्यक नसते. ते साध्या, जीएस.एम्. प्रकारच्या मोबाईलवरही काम करू शकते.

प्रश्न :- हे सी.डी.एम्.ए. तंत्रज्ञान असलेल्या मोबाईलवर काम करते का?

नाही. हे केवळ जी.एस.एम्. तंत्रज्ञानावर चालणा-या मोबाईलवरच काम करते.

५. “आधार” क्रमांकाशी संलग्न पेमेंट प्रणाली (ए.इ.पी.एस.)



५.१ प्रक्रियेकरिता आवश्यक बाबी

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
स्मार्ट फोन	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
मोबाईल ॲप	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
साधा मोबाईल फोन	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
बँकेचा कारभार संपर्क एजंट	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही. तथापि, विक्रेत्याच्या बाजूस आवश्यक आहे.	<input checked="" type="checkbox"/>	ए.ई.पी.एस. आधारित ए.टी.एम. यंत्र / मायक्रो ए.टी.एम. यंत्र चालविण्याकरिता आवश्यक. सर्वसाधारणपणे, विक्रेताच बँकेचा कारभार संपर्क एजंट असतो.
बँक खाते	<input checked="" type="checkbox"/>	अदा करणा-याच्या खात्यातून रक्कम वर्ग केली जाईल.	<input checked="" type="checkbox"/>	विक्रेत्याच्या खात्यात रक्कम वर्ग केली जाईल.
आधार क्रमांक	<input checked="" type="checkbox"/>	आधार क्रमांक आवश्यक आहे.	<input checked="" type="checkbox"/>	विक्रेत्याचे बँक खाते त्याच्या आधार क्रमांकाशी संलग्न असणे (जोडलेले असणे) आवश्यक आहे.
एम्.एम्.आय.डी. / अन्य कोड	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही.
पिन	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही. तथापि, कार्डाद्वारे व्यवहार होत असल्यास आवश्यकता भासेल.	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे	<input checked="" type="checkbox"/>	व्यवहार अधिकृत करण्याकरिता बँक खाते आधार क्रमांकाशी संलग्न असणे (जोडलेले असणे) आवश्यक आहे.	<input checked="" type="checkbox"/>	विक्रेत्याचे बँक खाते त्याच्या मोबाईल क्रमांकाशी संलग्न असणे (जोडलेले असणे) आवश्यक आहे.
मोबाईल नेटवर्क	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
इंटरनेट	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input type="checkbox"/>	वैकल्पिक. पी.एस.टी.एन. लाईनच्या माध्यमातून किंवा सिम कार्ड असलेल्या जी.एस.एम. मोबाईलद्वारेही करता येते.
बोटांचे ठसे / डोळ्यांची बुबुळे स्कॅन करणारे यंत्र	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input type="checkbox"/>	वैकल्पिक. “आधार” शी संबंधित बायोमेट्रिक अधिकृतीकरिता आवश्यक.
मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे.	<input type="checkbox"/>	वैकल्पिक. व्यवहारांची सूचना एस.एम.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक, तसेच मोबाईल असणेही आवश्यक.	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही, तथापि छापील पावती मिळवण्याकरिता किंवा एस.एम.एस. प्राप्त करण्याकरिता आवश्यक.
ए.ई.पी.एस. आधारित ए.टी.एम. यंत्र / मायक्रो ए.टी.एम. यंत्र	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	“आधार” क्रमांक आणि बोटांचे ठसे यांच्या माध्यमातून व्यवहार अधिकृत करण्याकरिता आवश्यक.

4.2 ప్రక్రియేతీల టప్పె

4.2.9 వ్యవహార కరण्याకరితా

9: మాయక్రో ఁ.ఢి.ఁమ్. లా ఢెఢ ఢా.



2: నిమ్నలిఖిత ఉపలబ్ధ పర్యాయాపేకీ యోగ్య తో పర్యాయ నివడా

- రక్కమ కాఢణె
- రక్కమ జమా కరణె
- రక్కమ అఢా కరణె
- ఖాఢ్యాఢీల శిల్లక జాణూన ఢెణె
- సంక్షిప్త వివరణ (మిని స్ఢేఢమేంఢ)



३: आपला पिन टाईप करा



४: आपल्या स्थानाचा संकेतांक (लोकेशन कोड) टाईप करा



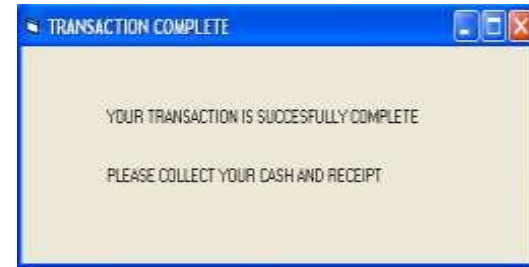
५: आपला “आधार” क्रमांक टाईप करा



६: आपल्या अंगठ्याचे ठसे स्कॅन करा



७: प्रक्रिया यशस्वीरित्या पूर्ण झाल्यास स्क्रीनवर तसा संदेश दाखवण्यात येईल.



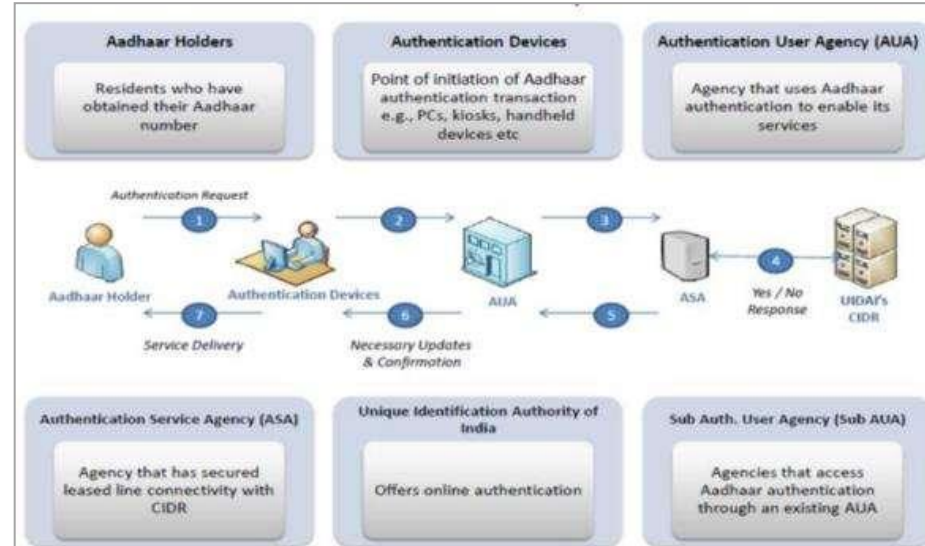
५.३ ए.ई.पी.एस. विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस. म्हणजे काय?

ए.ई.पी.एस. ही नॅशनल पेमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडियाने विविध बँका आणि वित्तीय संस्थांना “आधार”च्या माध्यमातून उपलब्ध करून दिलेली नवी पेमेंट व्यवस्था आहे. ए.ई.पी.एस.चे पूर्ण रूप “आधार एनेबल्ड पेमेंट सिस्टम” असे आहे.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस. कसे कार्य करते?

“आधार” क्रमांकाशी संलग्न पेमेंट प्रणाली (ए.ई.पी.एस.) बँकांच्या नियंत्रणाखाली कार्य करते. यामध्ये विविध बँकांच्या कारभार संपर्क एजंटद्वारे मायक्रो-ए.टी.एम.स.च्या माध्यमातून व आधार क्रमांकाचा वापर करून ऑनलाईन व्यवहार करणे शक्य होते. ज्यांची बँक खाती त्यांच्या आधार क्रमांकांना जोडलेली आहेत, अशा ग्राहकांना आधार-संलग्न अधिकृतीद्वारे बँकेच्या अंतर्गत होणारे (“ऑन अस”) त्याचप्रमाणे दोन वेगवेगळ्या बँकांच्या दरम्यान होणारे (“ऑफ अस”), असे दोन्ही प्रकारचे व्यवहार हाताळण्यास व तशा सेवा उपलब्ध करून देण्यास ही प्रणाली सक्षम आहे.



प्रश्न :- “आधार” म्हणजे काय?

“आधार” म्हणजे भारत देशातील रहिवाश्यांना भारतीय विशेष ओळख प्राधिकरणाने प्रदान केलेला एक विशिष्ट, एकमेवाद्वितीय ओळख क्रमांक.

प्रश्न :- कोणताही ग्राहक ए.ई.पी.एस. मध्ये सहभागी होऊ शकतो काय?

भारतातील कोणताही रहिवासी, ज्याच्याकडे आधार रामांक आहे, आणि ज्याचे बँकेत खाते आहे, तो ए.ई.पी.एस.प्रणालीमध्ये सहभागी होऊ शकतो.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस. वापरण्याकरिता ग्राहकाचे बँक खाते असणे आवश्यक असते का?

होय. ए.ई.पी.एस. वापरण्याकरिता ग्राहकाचे बँक खाते असणे आवश्यक आहे.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस. कार्यान्वित करण्याची प्रक्रिया काय असते?

आपले खाते ज्या बँकेत असेल ती बँक ए.ई.पी.एस. नेटवर्कची सदस्य असणे आवश्यक आहे. तसेच, आपला आधार क्रमांक आपल्या बँक खात्याशी जोडलेला असणे आवश्यक आहे. ए.ई.पी.एस. करिता नोंदणी करून ती सेवा कार्यान्वित करण्याची प्रक्रिया सदर बँकेने निर्धारित केल्याप्रमाणे पूर्ण करायची असते.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस.मध्ये लाभार्थी ग्राहकांनादेखील नोंदणी करावी लागते का?

नाही.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस.द्वारे कोणत्या बँक खात्यांदरम्यान व्यवहार करता येतो?

जी बँक खाते “आधार” ला जोडलेली आहेत, केवळ त्याच बँक खात्यांदरम्यान ए.ई.पी.एस.द्वारे व्यवहार करता येतो

प्रश्न :- “बँकेचा कारभार संपर्क एजंट” (बी.सी.) म्हणजे काय?

ग्राहकांना मायक्रो-ए.टी.एम.द्वारे काही मुलभूत बँकिंग सेवा उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने बँकांनी त्यांचे अधिकृत प्रतिनिधी नियुक्त केले आहेत. त्या प्रतिनिधींना “बँकेचा कारभार संपर्क एजंट” (बी.सी.) असे म्हणतात.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस. द्वारे कोणकोणत्या प्रकारचे व्यवहार करता येतात?

चार प्रकारचे व्यवहार करता येतात :-

- खात्यातील शिल्लक तपासणे
- खात्यातून रक्कम काढणे
- खात्यात रक्कम जमा करणे
- रक्कम वर्ग करणे (पाठवणे)

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस.च्या माध्यमातून व्यवहार करण्यासाठी कश्याची आवश्यकता असते?

आधार क्रमांक, बँकेचा आय.आय.एन., बोट्यांचे ठसे, आणि लाभार्थ्यांचा आधार क्रमांक.

प्रश्न :- आय.आय.एन. म्हणजे काय?

आय.आय.एन. हा एक सहा अंकी क्रमांक असतो, ज्याद्वारे तुमच्या “आधार” ला जोडलेल्या बँक ते ओळखता येते.

प्रश्न :- एकाच आधार क्रमांकाला एकापेक्षा अधिक बँक खाती जोडता येतात का?

होय. संबंधित बँकेने तशी सुविधा देऊ केली असेल तर ग्राहकांना एकच आधार क्रमांकाला त्यांची एकापेक्षा अधिक बँक खाती जोडता येतील. तथापि, बँकेमध्ये प्रती ग्राहक केवळ एकच बँक खाते “आधार संलग्न प्राथमिक बँक खाते” म्हणून नोंदले जाऊ शकते, आणि त्याच खात्यातून ए.ई.पी.एस.चे सर्व व्यवहार पूर्ण करण्यात येतील.

प्रश्न :- ए.ई.पी.एस.च्या माध्यमातून करता येणा-या व्यवहारांच्या रकमेवर काही मर्यादा आहेत का?

संबंधित बँकेचे के.वाय.सी.विषयक जे नियम असतील, त्यांच्याअन्वये “आधार संलग्न बँक खाती” उघडता येतील. हे नियम अतिशय सोपे असतात. ज्या बँकेत आपले आधार संलग्न खाते असेल, ती बँक या खात्यांमधील रोजच्या व्यवहारांची यथायोग्य कमाल मर्यादा निर्धारित करते.

प्रश्न :- मायक्रो ए.टी.एम्.मध्ये ग्राहकाचा आय.आय.एन. आणि आधार क्रमांक त्याच्या इतर तपशीलात कसा समाविष्ट करता येतो?

मायक्रो ए.टी.एम्.मध्ये ग्राहकांकडे दोन पर्याय असतात. एक तर आवश्यक ती माहिती त्याला टाईप करता येते, किंवा दुसरे म्हणजे त्याचे “रूपे” कार्ड किंवा मायक्रो ए.टी.एम्. कार्ड आधार क्रमांकासह स्वाईप करता येते. त्यातून आवश्यक तो तपशील गोळा केला जातो आणि व्यवहाराच्या पुढील प्रक्रियेसाठी पुढे पाठवला जातो.

प्रश्न :- “पॉईंट ऑफ सेल (पी.ओ.एस.)” म्हणजे काय?

“पॉईंट ऑफ सेल (पी.ओ.एस.)” हे एक प्रकारचे यंत्र किंवा उपकरण असते. त्याद्वारे ग्राहकांना पैसे जमा करणे, पैसे काढणे, रक्कम वर्ग करणे, आणि खात्यातील शिल्लक तपासणे, इत्यादी कार्ये करता येतात. मायक्रो ए.टी.एम्. यंत्रेदेखील पी.ओ.एस. चे काम करू शकतात.

प्रश्न :- मोबाईलवर आधारित पॉईंट ऑफ सेल (पी.ओ.एस.) म्हणजे काय?

हे मोबाईलमधील एक ॲप असते, ज्याद्वारे ग्राहकांना त्यांचा आणि व्यवहाराचा तपशील टाईप करता येतो. हा मोबाईल “ब्ल्यू-टूथ” तंत्रज्ञानाद्वारे एका प्रिंटर-आणि-स्कॅनरला जोडलेला असतो. स्कॅनरचा उपयोग करून ग्राहकाच्या बोट्यांचे ठसे घेण्यात येतात आणि त्याद्वारे व्यवहार अधिकृत करण्यात येतो. व्यवहार यशस्वीरित्या पूर्ण झाल्यानंतर ग्राहकास प्रिंटरमधून छापील पावती देण्यात येते.

प्रश्न :- पी.ओ.एस.वर आधारित यंत्र कसे असते?

या प्रकारच्या यंत्रात तपशील टाईप करण्यासाठीचे कि-पॅड, प्रिंटर आणि स्कॅनर, अशी विविध उपकरणे असतात. ग्राहकाला आपला तपशील टाईप करता येतो आणि स्क्रीनवर पाहून पडताळतादेखील येतो. स्कॅनरद्वारे त्याच्या बोट्यांचे ठसे घेता येतात, आणि व्यवहार पूर्ण झाल्यावर त्याची छापील पावतीदेखील मिळवता येते.

प्रश्न :- व्यवहार केव्हा पूर्ण होतो?

रोज रात्री अकरा वाजता ए.ई.पी.एस.चे सर्व ठिकाणचे सर्व व्यवहार एकत्रित करून पूर्ण करण्यात येतात. त्या वेळेपर्यंतचे त्या दिवसातील सर्व व्यवहार त्यामध्ये समाविष्ट केलेले असतात, आणि ती संपूर्ण सूची त्या दिवसाकरिता समायोजित केली जाते.

प्रश्न :- व्यवहार कोणत्या पद्धतीने पूर्ण होतो?

सर्व व्यवहार एन.पी.सी.आय.च्या “रिअल टाईम ग्रॉस सेटलमेंट” म्हणजेच “आर.टी.जी.एस” प्रक्रियेद्वारे पूर्ण करण्यात येतात. या प्रक्रियेत सहभागी होण्याकरिता सर्व सदस्य बँकांना रिझर्व्ह बँकेतील त्यांच्या आर.टी.जी.एस. खात्यांतून एन.पी.सी.आय.च्या खात्यात रक्कम जमा करण्याचे किंवा नावे घालण्याचे करार करावे लागतात. एन.पी.सी.आय. या बँकांच्या करारांचा आधार घेऊन आणि निर्दिष्ट सूचनांसह संबंधित रक्कम जमा किंवा नावे करून व्यवहार पूर्ण करत असते. या प्रक्रियेमध्ये सहभागी होऊन सदस्य होऊ इच्छिणाऱ्या बँकांना एन.पी.सी.आय.मधील ए.ई.पी.एस.चा गट सर्व सहाय्य व मार्गदर्शन करत असतो, आणि आवश्यक टी कागदपत्रे पुरवत असतो.

प्रश्न :- कोणकोणत्या बँका ए.ई.पी.एस.च्या सदस्य आहेत?

सद्यस्थितीत, आय.सी.आय.सी.आय. बँक, युनिअन बँक ऑफ इंडिया, आणि बँक ऑफ इंडिया, या बँका ए.ई.पी.एस.च्या सदस्य बँका आहेत. त्यामध्ये प्रतिदिन नव्याने समाविष्ट होत असलेल्या बँकांची यादी एन.पी.सी.आय.च्या संकेतस्थळावर “ए.ई.पी.एस.” या दुव्यावर पाहण्यासाठी उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.












६. यंत्राच्या स्वरूपातील पॉइंट ऑफ सेल (पी.ओ.एस.) आणि मोबाईलवर आधारित पी.ओ.एस. (एम्.पी.ओ.एस.)






६.१ प्रक्रियेकरिता आवश्यक बाबी

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.
स्मार्ट फोन	✘ आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.	✘ आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.	✔ "मोबाईल पॉईंट ऑफ सेल" उपकरण जोडण्यासाठी आवश्यक	✘ आवश्यक नाही
मोबाईल ॲप	✘ आवश्यक नाही	✘ आवश्यक नाही	✔ "मोबाईल पॉईंट ऑफ सेल" उपकरणाशी जुळणारे, योग्य असे मोबाईल ॲप	✘ आवश्यक नाही
साधा मोबाईल फोन	✘ आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.	✘ आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.	✘ सुविधा उपलब्ध नाही	✘ आवश्यक नाही

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता			
	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.		
बँक खाते	<input checked="" type="checkbox"/>	बँक खाते असणे आवश्यक	<input checked="" type="checkbox"/>	बँक खाते असणे आवश्यक	<input checked="" type="checkbox"/>	विक्रेत्याच्या बँक खात्यात (चालू खात्यात) रक्कम वर्ग केली जाते.
आधार क्रमांक	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
डेबिट / क्रेडिट / प्रीपेड कार्ड	<input checked="" type="checkbox"/>	कार्ड स्वाईप करण्याच्या उपकरणातून फिरवण्याकरिता कार्डस आवश्यक	<input checked="" type="checkbox"/>	कार्ड स्वाईप करण्याच्या उपकरणातून फिरवण्याकरिता कार्डस आवश्यक	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
पिन	<input checked="" type="checkbox"/>	कार्डाचा पिन आवश्यक	<input checked="" type="checkbox"/>	कार्डाचा पिन आवश्यक	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
आधार क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता			
	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.		
मोबाईल नेटवर्क		आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.		मोबाईल नेटवर्क आवश्यक		संबंधित उपकरण टेलिफोनच्या लाईनद्वारे / मोबाईल नेटवर्कद्वारे जोडलेले असणे आवश्यक
इंटरनेट		आवश्यक नाही		व्यवहाराची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण करण्याकरिता इंटरनेट आवश्यक.		व्यवहाराची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण करण्याकरिता इंटरनेट आवश्यक.
कार्ड स्वाईप करण्यासाठीचे उपकरण		आवश्यक नाही		मोबाईल जोडण्यासाठी सदर उपकरण आवश्यक.		विक्रेत्याकडे पी.ओ.एस. उपकरण (यंत्र) असणे आवश्यक.
एम्.एम्.आय.डी. / अन्य कोड		आवश्यक नाही		आवश्यक नाही		आवश्यक नाही

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.	एम्.-पी.ओ.एस.	पी.-पी.ओ.एस.
मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे	 <p>आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.</p>	<p>आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.</p>	 <p>आवश्यक नाही. तथापि, व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.</p>	 <p>वैकल्पिक. व्यवहारांच्या सूचना एस.एम्.एस. द्वारे प्राप्त करून घेण्यासाठी आवश्यक.</p>

६.२ प्रक्रियेतील पाय-या

६.२.१ विक्रेत्यासाठी / रक्कम प्राप्त करून घेणा-यासाठी

१.	 <p>Plug-in the m swipe</p> <p>The image shows a black m swipe terminal with a screen displaying a home menu. The menu includes options like 'Home', 'Merchant', and 'Merchant Message'. The terminal is plugged into a white background with the text 'Plug-in the m swipe'.</p>
२.	 <p>Launch the application</p> <p>The image shows the same m swipe terminal with a login screen. The screen displays a 'Merchant ID' field with the value '002000000', a 'Password' field, and a 'Login' button. The terminal is plugged into a white background with the text 'Launch the application'.</p>

३.

Swipe your
customers card



४.

Enter the card holders
mobile number
& email address



୧.

Obtain your
customers signature



୨.



Card holder's phone



६.२.२ खरेदीदाराकरिता / रक्कम अदा करणा-याकरिता

आपल्या बँकेकडे विहित नमुन्यात अर्ज करून त्यांचेकडून डेबिट कार्ड मिळवा.



आपल्या विक्रेत्यास आपले डेबिट / क्रेडिट कार्ड त्याच्याकडील पी.ओ.एस. यंत्रातील खाचेतून फिरवण्यास सांगा. (यामध्ये दोन प्रकार असतात. पहिल्या प्रकारात, पी.ओ.एस. यंत्रातील खाचेतून कार्ड फिरवावे लागते, आणि दुस-या प्रकारात कार्ड खाचेमध्ये सरकवावे लागते. आपल्या कार्डच्या प्रकारावर हे अवलंबून आहे.)



देय असलेली योग्य ती रक्कम
विक्रेत्याने टाईप केली आहे की नाही ते
तपासून पहा, खात्री करा, आणि
त्यानंतरच आपला पिन टाईप करा

आपला पिन अन्य कोणाच्या दृष्टीस
पडणार नाही, याची खबरदारी घ्या.



छापील स्वरूपातील पावती मिळवा



६.३ “पॉईंट ऑफ सेल” (पी.ओ.एस.) विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न

प्रश्न :- “पॉईंट ऑफ सेल” (पी.ओ.एस.) म्हणजे काय?

“पॉईंट ऑफ सेल” (पी.ओ.एस.) ला “चेक-आऊट” असेही म्हटले जाते. पी.ओ.एस. मध्ये मालाच्या विक्रीच्या किंवा सेवाशुल्काच्या देवाण-घेवाणीचे व्यवहार केले जातात. रोखीच्या रजिस्टरला एक पर्याय मुअपून काम करणा-या या यंत्राला “पी.ओ.एस. टर्मिनल” म्हणूनही ओळखले जाते. त्यामध्ये काही संगणकीय यंत्रणा आणि सॉफ्टवेअर्स यांचा समावेश झालेला असतो.

प्रश्न :- पॉईंट ऑफ सेलचे यंत्राचे कार्य काय असते?

पी.ओ.एस.प्रणालीमध्ये पॉईंट ऑफ सेलचे यंत्र कार्यरत असते. त्यामध्ये कार्डवरील तपशील वाचण्याची क्षमता असणारे यंत्र, प्रिंटर, रोखीचे रजिस्टर, आणि अन्य संगणकीय प्रणालींचा समावेश झालेला असतो.

प्रश्न :- क्रेडिट कार्ड/डेबिट कार्डची यंत्रे कशी कार्य करतात?

क्रेडिट कार्ड/डेबिट कार्डची यंत्रे विविध व्यवहारांचा तपशील सर्व्हरकडे पाठविण्यासाठी सर्वसाधारणपणे इंटरनेट, फोन लाईन, मोबाईल, किंवा संगणकाशी जोडलेली असतात. बहुतेक सर्व कार्डस प्रक्रिया करणारे सर्व्हरस ग्राहकाच्या (म्हणजेच कार्डधारकाच्या) खात्यातून विक्रेत्याच्या किंवा व्यावसायिकाच्या खात्यात रक्कम वर्ग करत असतात. काही बाबतीत, हे कार्ड प्रक्रिया सर्व्हरस एका विशिष्ट खात्यात ही रक्कम ग्राहकांच्या वतीने काही कालावधीकरिता ठेवतात, आणि त्यानंतर ग्राहकांच्या इच्छेनुसार खात्यात थेट जमा करतात.

प्रश्न :- क्रेडिट कार्ड/डेबिट कार्डचे यंत्र आणि पी.ओ.एस., या दोहोंमध्ये काय फरक असतो?

क्रेडिट कार्ड/डेबिट कार्डचे यंत्र हा एक साधा कार्ड रीडर आणि पिन टाईप करण्यासाठीचा पॅड असतो. पी.ओ.एस. मात्र केवळ कार्ड रीडर नसून त्यामध्ये क्रेडिट कार्ड यंत्र, रोखीचे रजिस्टर, मॉनिटर, प्रिंटर, स्कॅनर, तसेच अन्य जोडण्यांनी परिपूर्ण अशी एक सर्वसमावेशक

प्रणाली असते. पी.ओ.एस. प्रणालीमध्ये इतरही अनेक प्रकारची कार्ये करणारी अतिरिक्त सॉफ्टवेअर्स इंस्टॉल करता येतात, ज्यायोगे विविध अहवाल पाहणे, विक्रीवर लक्ष ठेवणे, विक्रीची नोंद ठेवणे, अशी अनेक कामे करता येतात.

प्रश्न :- व्यापारी खाते म्हणजे काय?

व्यापारी खात्यांमार्फत व्यापा-यांना किंवा व्यावसायिकांना त्यांच्या ग्राहकांकडून क्रेडिट कार्डस / डेबिट कार्डस स्विकारणे सुलभ होते. ही खाती या सर्व कार्डसवरील तपशीलावर आवश्यक टी प्रक्रिया करून ग्राहकांच्या खात्यातून व्यापा-यांच्या खात्यात रक्कम वर्ग करण्याचे आणि व्यवहार अधिकृत करण्याचे काम करतात. व्यापारी खाते उघडण्याकरिता बँकेकडे विहित नमुन्यात अर्ज करावा लागतो. अर्थात, सर्वच क्रेडिट कार्ड प्रोसेस करणा-या कंपन्यांसाठी व्यापा-याचे व्यापारी खाते असावे लागतेच असे नाही.

प्रश्न :- क्रेडिट कार्ड यंत्रासोबत आय.फोन, आय.पॅड, अँड्रॉईड, किंवा इतर प्रकारचे मोबाईल फोन्स जोडता येतात का?

काही क्रेडीट कार्ड यंत्रे टॅब्लेटस् वर वापरण्यायोग्य असतात. तथापि, आय.फोन, आय.पॅड, किंवा अँड्रॉईड मोबाईल्सद्वारे क्रेडिट कार्ड स्वीकारण्याचा नेहमीचा मार्ग म्हणजे क्रेडिट कार्ड स्वाईप यंत्राद्वारे स्वाईप करणे हा होय. हे छोटेसे उपकरण आपल्या मोबाईलला किंवा टॅब्लेटला जोडता येते, आणि त्यातील अॅप वापरून ते क्रेडिट कार्डचा तपशील पुढील प्रक्रियेसाठी सर्व्हरकडे पाठवते. मोबाईल्सद्वारे क्रेडिट कार्ड स्वीकारण्याचा आणखी एक मार्ग म्हणजे “व्हर्च्युअल टर्मिनल”चा वापर करणे होय, ज्यामध्ये क्रेडिट कार्डचा क्रमांक व अन्य तपशील हाताने टाईप करता येतो..

प्रश्न :- “एन.एफ.सी.” म्हणजे काय?

“एन.एफ.सी.” तंत्रज्ञानाद्वारे कार्ड मधील तपशील कार्ड स्वाईप न करता वाचता येतो. मोबाईलद्वारे रक्कम स्विकारण्याकरिता आपल्याकडे एन.एफ.सी. तंत्रज्ञानाने युक्त असे क्रेडिट कार्ड मशीन असावे लागते, उदाहरणार्थ अॅपल पे, अँड्रॉईड पे, सॅमसंग पे, इत्यादी.

प्रश्न :- “डेबिट कार्डस” म्हणजे काय?

डेबिट कार्ड ही पेमेंटची आणखी एक पद्धत आहे. जेव्हा डेबिट कार्डद्वारे माल खरेदी करण्यात येतो किंवा सेवा घेतल्या जातात, तेव्हा ग्राहकाच्या खात्यातून रक्कम वळती करण्यात येते. नेहमीच्या ए.टी.एम. कार्ड व्यतिरिक्त, अनेक बँका त्यांच्या ग्राहकांना “व्हिसा” किंवा “मास्टरकार्ड” छापाची कार्डसही देऊ करतात, आणि टी कार्डस दुकानांतील खरेदीव्यतिरिक्त ऑनलाईन खरेदीसाठीही वापरता येतात.

प्रश्न :- डेबिट कार्डसद्वारे करण्यात येणा-या व्यवहारांचे मुख्य प्रकार कोणते?

डेबिट कार्डसद्वारे करण्यात येणा-या व्यवहारांच्या प्रकारात “पिन” वापरणे, “सिग्नेचर डेबिट” म्हणजे सही वापरणे, ऑनलाईन बील पेमेंट करणे, इत्यादी प्रकार येतात. आजमितीस डेबिट कार्ड वापरून करण्यात येणा-या व्यवहारांची संख्या सर्वाधिक आहे, आणि ही पद्धत अधिकाधिक लोकप्रिय होत चालली आहे. यांच्या वापरातली सहजता आणि सुलभता ग्राहकांसाठी आणि तितकीच व्यापा-यांसाठीही हवीहवीशी वाटणारी आहे, आणि हेच त्यांच्या लोकप्रियतेचे आणि वाढत्या वापराचे प्रमुख कारण आहे.

प्रश्न :- पिन डेबिट कार्ड आणि सिग्नेचर डेबिट कार्ड या दोहोंतील फरक काय?

या दोन्ही प्रकारच्या कार्डातील मुख्य फरक हा, की पिन डेबिट कार्डचा वापर करताना “पिन” (पर्सनल आयडेन्टिफिकेशन नंबर) वापरला जातो. डेबिट कार्ड वापरून केलेल्या व्यवहारात कार्डधारकाच्या खात्यातील शिलकीतून विक्रीची त्वरित रक्कम वळती करण्यात येते. सिग्नेचर डेबिट कार्डमध्ये मात्र त्याची प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतरच रक्कम वळती करण्यात येते. या प्रक्रियेस विक्रीनंतर सर्वसाधारणपणे २ ते ४ दिवसांचा कालावधी लागतो.

प्रश्न :- कार्ड स्वाईप करून व्यवहार करण्याच्या प्रक्रियेतील टप्पे कोणते?

डेबिट कार्ड किंवा क्रेडिट कार्ड वापरून व्यवहार पूर्ण करण्यासाठी आधी ते कार्ड पी.ओ.एस.च्या कार्ड रीडरमधून स्वाईप केले जाते (म्हणजे यंत्रातील खाचेतून फिरवले जाते), त्यानंतर संबंधित रक्कम टाईप केली जाते, नंतर कार्डधारकाद्वारे पिन टाईप केला जातो. सर्व तपशील अचूक असल्यास आणि योग्य तो पिन टाईप केला असल्यास प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण होते आणि खात्यातून रक्कम वळती करून वर्ग करण्यात येते.

प्रश्न :- पी.ओ.एस. ला इंटरनेटशी जोडण्याकरिता कोणकोणते पर्याय उपलब्ध आहेत?

आय.पी. (इंटरनेट प्रोटोकॉल), पी.एस.टी.एन. (पब्लिक स्विचड टेलिफोन नेटवर्क) आणि जी.पी.आर.एस.

प्रश्न :- इंटरनेटशी जोडण्यासाठीच्या विविध उपलब्ध पर्यायांतील फरक काय?

आय.पी.

कार्ड रीडर यंत्र इंटरनेटच्या नेटवर्क केबलला थेट जोडलेले असते. याला वेगवान इंटरनेट कनेक्शन ("ब्रॉड बँड") आवश्यक असते. यामध्ये व्यवहार अधिकृत करून पेमेंट गोळा करण्याची प्रक्रिया अंदाजे ५ सेकंदांमध्ये पूर्ण करता येते.

पी.एस.टी.एन. (पब्लिक स्विचड टेलिफोन नेटवर्क)

यामध्ये कार्ड रीडर यंत्र टेलिफोनच्या वायरला जोडलेले असते. त्यामध्ये अर्थातच टेलिफोनचा जोड असणे आणि त्यासाठी निर्धारित मासिक भाडे व बील भरणे आवश्यक आहे. या प्रकारची यंत्रे अंदाजे ३० सेकंदांत व्यवहार अधिकृतीची प्रक्रिया पूर्ण करून शकतात व रक्कम जमा करू शकतात. असे टर्मिनल वापरायचे असल्यास त्यासाठी एक विशेष, वेगळी टेलिफोन लाईन घेणे हितावह असते.

जी.पी.आर.एस. (जनरल पॉकेट रेडिओ सर्व्हिस)

मोबाईलमधील सिमकार्डद्वारे मोबाईलच्या नेटवर्कला जोडलेले कार्ड रीडर यंत्र एका जागेवरून दुस-या जागेवर (म्हणजे जिथे ग्राहक पेमेंट करणार असतील त्या जागेवर) सहजपणे नेता येते. अशी यंत्रे सर्वसाधारणपणे अंदाजे १० सेकंदात व्यवहार अधिकृतीची प्रक्रिया पूर्ण करून शकतात व रक्कम जमा करू शकतात.

प्रश्न :- एम्.पी.ओ.एस. उपकरण म्हणजे काय?

मोबाईल पॉइंट ऑफ सेल (एम्.पी.ओ.एस.) हे एक हातात धरता येण्यासारखे उपकरण असते, उदाहरणार्थ एखादा स्मार्टफोन किंवा टॅब्लेट इत्यादी. पेमेंट कार्डची प्रक्रिया करण्यासाठी त्यामध्ये वायरलेस (बिनतारी) इंटरनेटचा जोड असतो. सर्वसाधारणपणे एम्.पी.ओ.एस.मध्ये पुढीलप्रमाणे घटक असतात:-

- वायरलेस (बिनतारी) जोड असलेला मोबाईल किंवा टॅब्लेट
- कार्ड रीडिंगची क्षमता असणारे यंत्र (स्वाईपची आणि चीपची, अश्या दोन्ही सुविधा असणारे)
- पेमेंटची प्रक्रिया करण्यास सक्षम असणारे मोबाईल ॲप.
- सर्व्हरच्या बाजूचे सॉफ्टवेअर
- कार्डधारकाचा तपशील (जसे की पिन, सिग्नेचर, इ.) वाचून तो सर्व्हरकडे पाठवण्याची क्षमता (सी.व्ही.एम्. — कार्डहोल्डर व्हेरिफिकेशन मेथड)

प्रश्न :- कार्डधारकास एम्.पी.ओ.एस. यंत्रातून छापील पावती मिळणे बंधनकारक आहे काय?

होय. एम्.पी.ओ.एस. यंत्रातून कार्डधारकास छापील पावती मिळणे बंधनकारक आहे.

प्रश्न :- अँड्रॉइडवर चालणा-या मोबाईलमध्ये हे ॲप चालण्याकरिता त्यात इंटरनेट पॅक असणे आवश्यक आहे का?

होय. आपल्या मोबाईलमध्ये सी.डी.एम्.ए., जी.पी.आर.एस., एज, ३जी, ४जी पैकी एखादे इंटरनेट पॅक असणे, किंवा त्यात वाय-फायचे कनेक्शन उपलब्ध असणे आवश्यक आहे

प्रश्न :- मर्चंट डिस्काऊंट रेट (एम्.डी.आर.) म्हणजे काय?

क्रेडिट कार्डद्वारे केल्या जाणा-या प्रत्येक व्यवहारामागे त्या व्यवहाराची अधिकृती तपासणारी आणि त्यावर प्रक्रिया करणारी, तसेच ती रक्कम गोळा करणारी विशिष्ट बँक संबंधित व्यापा-याकडून ठराविक दराने कमिशन आकारते आणि वजा करून घेते. त्या कमिशनला “मर्चंट डिस्काऊंट रेट (एम्.डी.आर.)” असे म्हणतात.

प्रश्न :- एम्.डी.आर. चे विविध घटक कोणते?

मर्चंट डिस्काउंट रेट (एम्.डी.आर.) = इंटरचेंज शुल्क + प्रक्रिया शुल्क + नेटवर्क बँडचे शुल्क

प्रत्येक व्यवहारामागे संबंधित व्यापारी रक्कम गोळा करणा-या बँकेला मर्चंट डिस्काउंट रेट (एम्.डी.आर.) अदा करत असतो. “इंटरचेंज शुल्क” म्हणजे व्यापारी बँकेला देत असलेले शुल्क. कार्डची सेवा देणा-या संस्थेस बँकेकडून “प्रक्रिया शुल्क” देण्यात येते. “नेटवर्क बँडचे शुल्क” म्हणजे बँकांनी व्हिसा, मास्टरकार्ड यांसारख्या क्रेडिट कार्ड संस्थांना दिलेले शुल्क होय.

प्रश्न :- “व्यापारी संस्था करार” म्हणजे काय?

व्यापारी संस्था आणि क्रेडिट कार्डची सेवा देणारी संस्था, या दोहोंमधील करारास “व्यापारी संस्था करार” असे म्हणतात. अश्या प्रकारच्या करारामध्ये क्रेडिट कार्ड स्विकारणे, व्यवहाराची अधिकृती करणे, व्यवहारावर प्रक्रिया करणे आणि शेवटी रक्कम जमा करणे, या सर्व प्रक्रियांदरम्यानच्या दोन्ही पक्षांच्या जबाबदा-या, कर्तव्ये आणि नियम यांचा उल्लेख केलेला असतो. त्याचप्रमाणे, क्रेडिट कार्ड सेवा देणा-या संस्थेस व्यापारी संस्थेने कोणकोणती शुल्के देणे बंधनकारक आहे, याबाबतही स्पष्ट उल्लेख असतो. तसेच त्यामध्ये कराराचे नूतनीकरण करण्याविषयीच्या आणि करार रद्द करण्याविषयीच्या अटी आणि शर्ती समाविष्ट असतात.

प्रश्न :- “क्यू.आर. कोड” म्हणजे काय?

“क्यू.आर. कोड” हे “क्विक रिस्पॉन्स कोड” या शब्दाचे संक्षिप्त रूप आहे. ती एका प्रकारच्या “द्वि-परिमाण” बारकोड पद्धतीची व्यापारी मुद्रा आहे. ज्या वस्तूला हे बारकोड लावलेले असेल, त्या वस्तूचा निर्दिष्ट तपशील (उदाहरणार्थ वस्तूचे नाव, किंमत, उत्पादनाची तारीख, उत्पादकाचे नाव, पत्ता इत्यादी) या कोडमध्ये संग्रहित केलेला असतो, आणि हा तपशील काही विशिष्ट यंत्रांना वाचता येतो व त्यायोगे त्यावर काही प्रक्रिया करता येते. एक “त्वरित वाचता येणारे नवे कोड” निर्माण केले जावे, या उद्देशातून या कोडचा अविष्कार करण्यात आला, आणि म्हणून त्याला तसे नाव देण्यात आले आहे.

प्रश्न :- क्यू.आर. कोडसचे विविध उपयोग कोणते?

क्यू.आर. कोड विविध प्रकारच्या आणि बनावटीच्या मोबाईल फोन्सवर आणि इतर प्रणालींवर वापरता येते.

क्यू.आर. कोडमध्ये अनेक प्रकारची माहिती साठवता येते, जसे की बँक खात्याचा तपशील, क्रेडिट कार्डाचा तपशील, इत्यादी. त्याचप्रमाणे, एका विशिष्ट पेमेंट पद्धतीवर व ॲपवर चालण्यासाठीही क्यू.आर. कोडला तयार करता येते.

क्यू.आर. कोडचा वापर करून विविध वेबसाईटवर लॉगिन करता येते.

प्रश्न :- व्यवहार करण्याकरिता क्यू.आर.कोड कसे स्कॅन करावे?

क्यू.आर.कोड स्कॅन करण्याकरिता तुमच्या मोबाईलमध्ये क्यू.आर.कोड स्कॅनर ॲप (सॉफ्टवेअर) इंस्टॉल केलेले असले पाहिजे.

ॲप इंस्टॉल करण्याच्या प्रक्रियेतील पाय-या:

- गुगल प्ले स्टोरवर जा आणि क्यू.आर.कोड रिडर हे विनामुल्य ॲप डाऊनलोड करून इंस्टॉल करा. त्याचा फाईल साईझ अंदाजे ३ एम्.बी.च्या आसपास असू शकतो.
- ॲप चालू करा

चालू झाल्यानंतर ते ॲप क्यू.आर.कोड आपोआप स्कॅन करून आवश्यक तो तपशील भरेल आणि व्यवहार पूर्ण करेल.

७. मोबाईल वॉलेट्स



७.१ प्रक्रियेकरिता आवश्यक बाबी

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
स्मार्ट फोन	<input checked="" type="checkbox"/>	वॉलेटची सेवा देणा-या संस्थेचे सदर सुविधा असलेले ॲप डाऊनलोड करण्याकरिता आणि ते वापरण्याकरिता	<input checked="" type="checkbox"/>	वॉलेटची सेवा देणा-या संस्थेचे सदर सुविधा असलेले ॲप डाऊनलोड करण्याकरिता आणि ते वापरण्याकरिता
मोबाईल ॲप	<input checked="" type="checkbox"/>	गुगलच्या प्ले स्टोअरवरून डाऊनलोड केलेले व स्थापित केलेले वॉलेटचे ॲप.	<input checked="" type="checkbox"/>	गुगलच्या प्ले स्टोअरवरून डाऊनलोड केलेले व स्थापित केलेले वॉलेटचे ॲप.
साधा मोबाईल फोन	<input checked="" type="checkbox"/>	या प्रकारच्या मोबाईल फोन्समध्ये असे ॲप डाऊनलोड करणे आणि वापरणे शक्य नसते.	<input checked="" type="checkbox"/>	या प्रकारच्या मोबाईल फोन्समध्ये असे ॲप डाऊनलोड करणे आणि वापरणे शक्य नसते.
बँक खाते	<input checked="" type="checkbox"/>	अदा करणा-याच्या मोबाईल वॉलेटमध्ये त्याच्या बँक खात्यातून रक्कम भरली जाईल / वर्ग केली जाईल.	<input checked="" type="checkbox"/>	विक्रेत्याच्या वॉलेटमध्ये रक्कम वर्ग केली जाईल.
आधार क्रमांक	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
एम्.एम्.आय.डी. / अन्य कोड	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही	<input checked="" type="checkbox"/>	आवश्यक नाही
पिन	<input checked="" type="checkbox"/>	व्यवहार अधिकृत करण्याचे कोणतेही एक माध्यम, जसे की लॉगिन, ओ.टी.पी., एम्.पिन इत्यादी, आवश्यक	<input type="checkbox"/>	आवश्यक नाही. तथापि, वॉलेट ॲपमध्ये लॉगिन होण्याकरिता युजरनेम आणि पासवर्ड लागेल.

	अदा करणारा / खरेदीदार		प्राप्त करणारा / विक्रेता	
मोबाईल क्रमांक बँकेकडे नोंदविलेला असणे	<input checked="" type="checkbox"/>	बँक खात्यातून वॉलेटमध्ये रक्कम वर्ग करण्याची प्रक्रिया अधिकृत करण्यासाठी ओ.टी.पी. चा वापर करणे आवश्यक.	<input checked="" type="checkbox"/>	रक्कम प्राप्त करून घेण्याकरिता, तसेच व्यवहारांची माहिती एस.एम्.एस.द्वारे मिळवण्याकरिता, आपला मोबाईल क्रमांक आपल्या बँक खात्याशी संलग्न असणे (जोडलेला)
मोबाईल नेटवर्क	<input checked="" type="checkbox"/>	एम्.टी.एन.एल., बी.एस.एन.एल., एअरटेल, व्होडाफोन, या व अशांसारख्या अन्य मोबाईल सेवादात्यांची मोबाईल नेटवर्क्स रक्कम वर्ग करण्याच्या प्रक्रिया पार पाडण्याकरिता सक्षम असावीत.	<input checked="" type="checkbox"/>	एम्.टी.एन.एल., बी.एस.एन.एल., एअरटेल, व्होडाफोन, या व अशांसारख्या अन्य मोबाईल सेवादात्यांची मोबाईल नेटवर्क्स रक्कम वर्ग करण्याच्या प्रक्रिया पार पाडण्याकरिता सक्षम असावीत.
इंटरनेट	<input checked="" type="checkbox"/>	रक्कम अदा करणारा आणि व्यापारी यांच्यातील आर्थिक व्यवहाराची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण करण्याकरिता इंटरनेट आवश्यक.	<input checked="" type="checkbox"/>	रक्कम अदा करणारा आणि व्यापारी यांच्यातील आर्थिक व्यवहाराची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण करण्याकरिता इंटरनेट आवश्यक.

३. “एस.बी.आय. बडी” अॅपचे नाव दिसल्यानंतर त्याच्या नावाचे बटन दाबा.



४. त्यानंतरच्या स्क्रीनवरील “इंस्टॉल” बटन दाबा.



५. अटी आणि शर्ती स्वीकारा



६. अॅप इंस्टॉल होण्याची प्रक्रिया सुरु होईल.



७. इंस्टॉल होण्याची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण झाल्यानंतर ते अॅप चालू करा



८. अॅपची आपल्याला हवी असलेली भाषा निवडा



९. आपल्या मोबाईलची माहिती आणि विचारण्यात आलेला अन्य प्राथमिक तपशील टाईप करा.



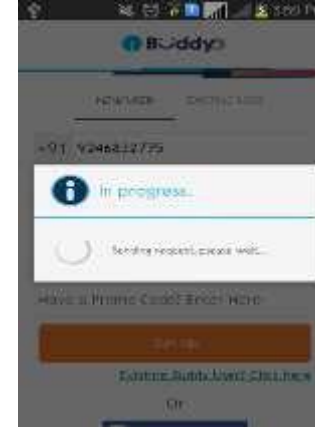
The screenshot shows the Buddy's app sign-up interface for a new user. At the top, there are tabs for 'NEW USER' and 'EXISTING USER'. Below the tabs, there are input fields for: 'Enter Mobile Number' (with a '+91' prefix), 'Enter Email Address', 'First Name' and 'Last Name', and 'Date of Birth'. There is also a field for 'Have a Promo Code? Enter Here'. A prominent orange 'Sign Up' button is at the bottom, with a link 'Existing Buddy User? Click here' below it. The word 'Or' is centered at the very bottom.

१०. पुढे विचारण्यात आलेली प्राथमिक माहिती टाईप करा आणि वॉलेट खाते तयार करा



This screenshot shows the same Buddy's app sign-up interface as above, but with the following details filled in: Mobile Number: '+91: 9246832725', Email Address: 'romakrishna.t19@gmail.com', First Name: 'roma krishna', Last Name: 'thotapally', and Date of Birth: '1982-07-19'. The 'Sign Up' button and the 'Existing Buddy User? Click here' link are still visible at the bottom.

११. प्रक्रियेच्या पडताळणीसाठी आपल्याला एस.एम्.एस.द्वारे पाठवण्यात आलेला “वन टाईम पासवर्ड” (ओ.टी.पी.) या स्क्रीनवर टाईप करा.



१२. आपण टाईप केलेला ओ.टी.पी. बँकेच्या सर्व्हरकडून तपासण्यात येईल.



१३. सुरक्षेचा तपशील (युजरनेम, पासवर्ड इ.) टाईप करा.



१४. नोंदणीची प्रक्रिया चालू होईल.



१. “एस.बी.आय. बडी” वॉलेटचा
चार अंकी पिन टाईप करा



२. चार अंकी पिन टाईप झाल्यानंतर
“लॉगिन” बटन दाबा



५. आपल्या खात्यामध्ये सध्या जेवढी रक्कम जमा करायची आहे, तेवढी रक्कम टाईप करा.



६. ज्या बँक खात्यामधून रक्कम जमा करायची आहे, ते खाते निवडा. जमा करण्याच्या पद्धती पुढीलप्रमाणे :-

- ✓ इंटरनेट बँकिंगद्वारे - यासाठी आपल्या बँकेची इंटरनेट बँकिंग सुविधा कार्यान्वित केलेली असणे आवश्यक आहे.
- ✓ क्रेडिट कार्ड / डेबिट कार्ड / प्रीपेड कार्डद्वारे



७. रक्कम जमा करण्याची प्रक्रिया चालू आहे.



८. या उदाहरणात “इंटरनेट बँकिंग” चा पर्याय निवडण्यात आला आहे.



९. आपली इंटरनेट बँकिंगची शाखा
निवडा



१०. बँक निवडण्यात आलेली आहे.



११. पुढील प्रक्रिया चालू आहे.



१२. इंटरनेट बँकिंगकरिता लॉगिन करण्याचे पृष्ठ स्क्रीनवर आलेले दिसत आहे.



१३. इंटरनेट बँकिंगला लॉगिन करा.



१४. इंटरनेट बँकिंगद्वारे जेव्हाही रक्कम एस.बी.आय. बडीमध्ये जमा करायची आहे, ती रक्कम तपासा व खात्री करा.



१५. आपला ओ.टी.पी. स्विकारण्यात आला आहे.



१६. प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण झाल्याचा संदेश स्क्रीनवर आलेला दिसत आहे.

१७. रु.१०० एवढी रक्कम आपल्या वॉलेटमध्ये जमा करण्यात आली आहे.



आपल्याला कोणास रक्कम पाठवायचे
असतील / वर्ग करायचे असतील तर
“सेंड मनी” बटन दाबा



१८. ज्याला रक्कम पाठवायची असेल
/ वर्ग करायची असेल त्या व्यक्तीचे नाव
पुढील स्क्रीनवर टाईप करा



१९. ज्याला रक्कम पाठवायची असेल / वर्ग करायची असेल आणि त्याच्याकडे वॉलेट असेल त्या व्यक्तीचा मोबाईल क्रमांक पुढील स्क्रीनवर टाईप करा



२०. रक्कम टाईप करण्याचा स्क्रीन दिसत आहे.



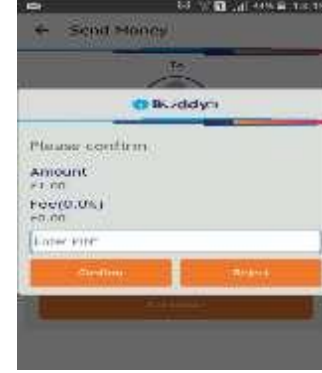
२१. रक्कम टाईप करा



२२. रक्कम पाठवण्याचा उद्देश /
संक्षिप्त वर्णन टाईप करा



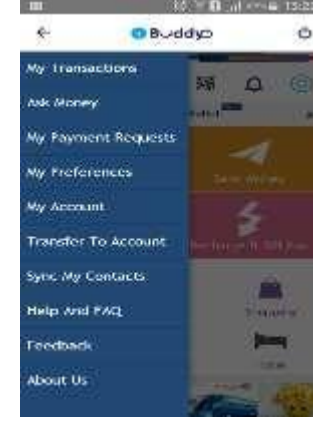
२३. रक्कम पाठवण्याच्या प्रक्रियेची खातरजमा करण्याकरिता आपल्या वॉलेटचा पिन टाईप करा.



२४. रक्कम पाठविण्याची प्रक्रिया सुरु झाली आहे.



२५. “माय ट्रॅन्झॅक्शनस्” बटन दाबून व्यवहाराचा तपशील पहा आणि खात्री करा.



२६. व्यवहाराचा तपशील स्क्रीनवर दिसत आहे. आपण दुस-या व्यक्तीच्या खात्यात रु.१ एवढी रक्कम वर्ग केलेली आहे.



२७. रक्कम यशस्वीरीत्या वर्ग झाल्यानंतर आपल्या वॉलेटमधून रु.१ एवढी रक्कम वळती झालेली आहे.



२८. रक्कम प्राप्त करणा-याच्या खात्यात रु.१ ही रक्कम जमा झालेली आहे.



२९. दुस-या व्यक्तीच्या खात्यात रक्कम जमा करण्याची प्रक्रिया यशस्वीरित्या पूर्ण झाली.



३०. ॲप बंद करून त्यातून बाहेर पडा.



आपल्या वॉलेटचा पिन विसरला
असल्यास नवीन पिन निर्माण करता
येतो.

३१. नवीन पिन निर्माण करण्यासाठी
“गेट टेम्पररी पिन” बटण दाबा



३२. नवीन पिन निर्माण करण्याची
प्रक्रिया चालू आहे.



३३. एक अल्पकालीन (टेम्पररी) पिन आपल्या नोंदणीकृत मोबाईलवर एस.एम्.एस. द्वारे पाठवला जाईल.
३४. एस.एम्.एस.द्वारे प्राप्त झालेला नवा पिन टाईप करा, आणि त्यानंतर आपला नवीन पिन टाईप करा. अश्या पद्धतीने आपल्याला नवीन पिन निर्माण करता येईल.



३५. आता, आपल्या नवीन निर्माण केल्या गेलेल्या पिनद्वारे आपल्या वॉलेटमध्ये लॉगिन करा.



७.३ मोबाईल वॉलेटस् विषयी वारंवार विचारण्यात येणारे प्रश्न

प्रश्न :- पेमेंट वॉलेट / मोबाईल वॉलेट म्हणजे काय?

“मोबाईल वॉलेटस” म्हणजे एका अर्थी आपण नेहमी खिशात बाळगत असलेल्या पाकिटाचीच डिजिटल आवृत्ती होय. मोबाईल वॉलेटसद्वारे आपापल्या मोबाईलसचा वापर करून ग्राहक आणि व्यापारी पैशांची देवाण-घेवाण करू शकतात. सर्वसाधारणपणे, त्यांमध्ये आपला काही वैयक्तिक तपशील, तसेच आपल्या क्रेडिट कार्डस आणि डेबिट कार्डसचा तपशील डिजिटल स्वरूपात साठवलेला असतो.



प्रश्न :- वॉलेटचा वापर करण्यासाठी किमान कोणत्या बाबी आवश्यक आहेत?

बँक खाते, स्मार्टफोन, २ जी/ ३ जी चा इंटरनेट पॅक, वॉलेटचे ॲप

प्रश्न :- वॉलेट वापरण्यास सुरुवात कशी करावी? मोबाईल वॉलेट पहिल्या वेळेस वापरताना कोणत्या प्रक्रिया पार पाडाव्या लागतात?

- बाजारात उपलब्ध असलेली वॉलेट सेवा निवडा
- निवडलेल्या संस्थेचे / कंपनीचे वॉलेट ॲप डाऊनलोड करून स्थापित करा.
- आपले नाव, ई-मेल आयडी, मोबाईल क्रमांक, इत्यादी तपशील टाईप करून नोंदणीची प्रक्रिया पूर्ण करा.
- आपल्या मोबाईल क्रमांकाची खातरजमा करण्याकरिता आपल्याला एक एस.एम्.एस. पाठवण्यात येईल.
- एस.एम्.एस.मध्ये आपल्याला प्राप्त झालेला पडताळणी कोड टाईप करा.
- आपले मोबाईल वॉलेट तयार झालेले आहे. त्याद्वारे व्यवहार करण्यापूर्वी त्यामध्ये काही रक्कम जमा करावी लागेल.
- आपले क्रेडिट कार्ड, डेबिट कार्ड, नेट बँकिंग, ए.टी.एम्. कार्ड, किंवा आय.एम्.ई.एस., यांपैकी कोणत्याही एका माध्यमातून आपल्याला मोबाईल वॉलेटमध्ये रक्कम जमा करता येईल. काही अधिकृत केंद्रांवर मोबाईल वॉलेटमध्ये रोख रक्कमदेखील जमा करता येते.
- मोबाईल वॉलेटमध्ये रक्कम जमा करून झाल्यानंतर ते वॉलेट खरेदीसाठी, रक्कम वर्ग करण्यासाठी, तसेच इतर आर्थिक व्यवहारांसाठी वापरता येते.

प्रश्न :- मोबाईल वॉलेटच्या माध्यमातून वर्ग केलेली रक्कम लाभार्थ्यांच्या खात्यात जमा होण्याकरिता किती कालावधी लागतो?

रक्कम त्वरित, विनाविलंब जमा करण्यात येते.

प्रश्न :- मोबाईल वॉलेटमध्ये रक्कम न भरता काही व्यवहार करता येतो का?

नाही. वॉलेट आपल्या प्रीपेड कार्ड किंवा डेबिट कार्डसारखे कार्य करते. वॉलेटमध्ये जितकी रक्कम भरलेली आहे आणि शिल्लक आहे, तितक्याच रकमेचे व्यवहार करता येतात.

प्रश्न :- मोबाईल वॉलेटच्या माध्यमातून ई-कॉमर्स वेबसाईटसवर (ऑनलाईन खरेदी-विक्रीच्या संकेतस्थळांवर) रक्कम अदा करता येते का?

होय. मोबाईल वॉलेटच्या माध्यमातून पैसे स्विकारण्याची सुविधा (विकल्प) असलेल्या कोणत्याही ई-कॉमर्स वेबसाईटसवर वॉलेटद्वारे रक्कम अदा करता येते. मोबाईल वॉलेटचा वापर करून आपण नोंदणीकृत ऑनलाईन विक्रेत्यांकडे मोबाईलची बिले, डिश टीव्हीचे रिचार्ज, वीज बिले आणि अन्य सेवांसाठीची बिले भरू शकता, तसेच किराणा सामान, कपडे, इलेक्ट्रॉनिक वस्तू, इत्यादी अनेक प्रकारची खरेदी करू शकता, आणि रेल्वेची, विमानाची, किंवा बसची तिकिटेही आरक्षित करू शकता.

प्रश्न :- भारतातील प्रमुख, अधिकतम वापरात असलेली मोबाईल वॉलेट्स कोणती?

भारतातील मोबाईल वॉलेटच्या क्षेत्रात आज ऑनलाईन वॉलेट सेवा देणा-या अनेक नवनवीन संस्था उदयाला आलेल्या आहेत. त्यातील प्रमुख व प्रसिद्ध सेवा म्हणजे, पेटीएम, एम्-पेसा, मोबिक्विक, फ्रीचार्ज, पेयु, आणि ऑक्सिजन, इत्यादी. यांपैकी पेटीएम संस्थेकडे आजमितीस नोंदणीकृत ग्राहकांची संख्या मोठी आहे, आणि परिणामतः या संस्थेचा बाजारपेठेतील वाटा मोठा आहे.

प्रश्न :- मोबाईल वॉलेट वापरण्याचे फायदे काय आहेत?

मोबाईल वॉलेट वापरत असाल तर आपल्याला कधीही रोकड जवळ बाळगावी लागत नाही, आणि अर्थातच त्यामुळे सुट्ट्या पैशांची (चिल्लर नाण्यांची) समस्या संपते. सुट्टे नाहीत म्हणून तुम्हाला दुकानांतून चॉकलेट-गोळ्या स्वीकाराव्या लागत नाहीत. वॉलेटचा वापर करून आपण जेव्हाही देय आहे, नेमकी तेव्हाहीच रक्कम अदा करू शकता.

रोकड जवळ बाळगत नसल्यामुळे पैसे गहाळ होण्याची किंवा चोरीला जाण्याची भीती संपते. अगदी तुमचा मोबाईल गहाळ झाला किंवा चोरीला गेला तरी याच्या वॉलेटमधील पैसे गहाळ होऊ शकत नाहीत. कारण आपला पासवर्ड / एम्.पिन टाईप केल्याखेरीज आपले वॉलेट चालू करता येत नाही किंवा उघडता येत नाही. आणि ओ.टी.पी. दिल्याखेरीज कोणताही व्यवहार करता येत नाही. या सर्व उल्लंघून जाता येणार नाहीत अश्या प्रकारच्या सुरक्षा यंत्रणा असतात.

वॉलेटद्वारे व्यवहार करताना आपल्याला वॉलेटच्या सेवादात्याच्या विविध आकर्षक योजना, रक्कम-परती, सूट, डिस्काउंट, कुपन्स, विविध बक्षीस योजना, इत्यादी अनेक फायदेशीर ऑफर्सचा लाभ घेता येतो.

उपरोक्त सर्व फायद्यांशिवायही महत्वाचे म्हणजे, तुमचा मोबाईल हरवला तरच वॉलेट “हरवले” असे म्हणता येते. शिवाय, वॉलेटचा वापर इंटरनेट बँकिंगपेक्षा वेगवान असतो, कारण त्यामध्ये केवळ एक बटन दाबून व्यवहार करता येतो व रक्कम अदा करता येते. शिवाय, तुम्हाला तुमचा बँक खाते क्रमांक कोणत्याही व्यापा-यासमोर जाहीर करावा लागत नसल्यामुळे त्याची गोपनीयतादेखील अबाधित राहते.

प्रश्न :- मोबाईल वॉलेट वापरण्याचे तोटे काय आहेत?

मोबाईल वॉलेटचा वापर करण्याकरिता वेगवान आणि स्थिर इंटरनेट कनेक्शन आवश्यक असते. ज्यांच्याकडे असे वेगवान इंटरनेट जोड असतील, केवळ अश्यांनाच मोबाईल वॉलेटची सुविधा वापरता येते. मोबाईल वॉलेटमध्ये नोंदणी केलेल्या व्यापा-यांची संख्या दिवसेंदिवस वाढत आहे, पण तरीही ती संख्या अध्याप पुरेशी नाही. त्याचप्रमाणे, मोबाईल वॉलेटमधील व्यवहारांवर आणि त्यातल्या जमा-खर्चाच्या रकमांवर मर्यादा असल्यामुळे त्यातून महागड्या आणि अधिक किंमतीच्या वस्तू खरेदी करता येत नाहीत. तसेच, एका मोबाईल वॉलेटमधून दुस-या मोबाईल वॉलेटमध्ये रक्कम वर्ग करता येत नाही, केवळ वॉलेट अंतर्गतच वर्ग करता येते.

प्रश्न :- वॉलेटमधील व्यवहारांची महिन्याची कमाल मर्यादा किती?

अनेक मोबाईल वॉलेटमध्ये रक्कम जमा करण्याची महिन्याची मर्यादा रु.१०,०००/- इतकीच असते. परंतु “पेटीएम” सारखे काही सेवादात्यांकडे आपले सत्यापित (पडताळणी झालेले) खाते असल्यास त्यामध्ये महिन्याची जमा मर्यादा रु.१,००,०००/- पर्यंत देऊ केली जाते. “के.वाय.सी.”ची कागदपत्रे सादर करून आपले खाते सत्यापित करता येते.

प्रश्न :- ग्राहकांच्या वॉलेटमधील व्यवहारांची महिन्याची कमाल मर्यादा किती?

सर्वाकरिता महिना रु.२०,०००/- . बँकेत के.वाय.सी. कागदपत्रे सादर केली असतील तर महिना रु.१,००,०००/-

प्रश्न :- व्यापा-यांच्या वॉलेटमधील व्यवहारांची महिन्याची कमाल मर्यादा किती?

स्वयं-घोषणेसह महिना रु.५०,०००/- . बँकेत के.वाय.सी. कागदपत्रे सादर केली असतील तर महिना रु.१,००,०००/-

प्रश्न :- वॉलेटमध्ये नेहमी एक ठराविक रक्कम किमान शिल्लक म्हणून ठेवावी लागते का?

नाही. किमान शिल्लक ठेवावी लागत नाही. शून्य शिल्लक असली तरी चालते.

प्रश्न :- वॉलेटमधून बँक खात्यात पैसे वर्ग करता येतात का?

होय, परंतु हे वॉलेट सेवा देणा-या संस्थेवर अवलंबून आहे. सर्वसाधारणपणे, रु.१०,०००/- पर्यंतच्या रकमेसाठी ४% शुल्क आकारले जाते, तथापि हे शुल्क ती सेवा देणा-या संस्था निर्धारित करतात. उदाहरणार्थ: पेटीएम चे शुल्क ४%, एस.बी.आय. बडीचे शुल्क २%.

८. दीनदयाळ अंत्योदय योजना — राष्ट्रीय ग्रामीण आजीविका अभियान (एन.आर.एल.एम्.)

बचतगटांदरम्यान न्यूनतम रोकड वापरून आर्थिक व्यवहार करण्यास प्रोत्साहन देणारी व सक्षम करणारी मार्गदर्शिका

८.१ न्यूनतम रोकड वापरून केल्या जाणा-या आर्थिक व्यवहारांची परिमाणे

१. बचतगटांच्या सर्व सदस्यांची वैयक्तिक बँक खाती असणे.
२. सदस्यांची बँक खाती त्यांच्या आधार क्रमांकांना आणि मोबाईल क्रमांकांना जोडलेली असणे.
३. बचतगटांची बँक खाती बचतगटांच्या स्वाक्षरीचे अधिकार असणा-या पदाधिका-यांच्या आधार क्रमांकांशी जोडलेली असणे.
४. बचतगटांमधील सर्व आर्थिक व्यवहार रोकडरहित, म्हणजे बँकेच्या कारभार संपर्क एजंटमार्फत, किंवा मोबाईल ॲप वापरून, किंवा डिजिटल वॉलेटच्या माध्यमातून केले जाणे.
५. बचतगटांच्या सर्व सदस्यांची वैध “रूपे” डेबिट कार्डस असणे.
६. बचतगटांच्या सदस्य, किंवा त्यांच्या परिवारातील किमान एक सदस्य डेबिट कार्ड, क्रेडिट कार्ड, डिजिटल वॉलेट, किंवा यु.एस.एस.डी. सुविधा वापरून विविध दुकानांत आर्थिक व्यवहार करण्याकरिता पुरेसा प्रशिक्षित असणे आणि सक्षम असणे.

८.२ अंमलबजावणी

८.२.१ बचतगटाच्या सदस्यांची बँक खाती उघडणे

८.२.१.१ बँकेच्या शाखेत बँक खाती उघडणे

बचतगटांच्या ज्या सदस्यांची स्वतःची बँक खाती नसतील त्यांनी कोणत्याही राष्ट्रीयीकृत बँकेच्या नजीकच्या शाखेत भेट देऊन स्वतःचे बँक अकाउंट उघडावे. ज्या बँकेत व ज्या शाखेत बचतगटाचे व्यावसायिक खाते आहे, त्याच बँकेत व शाखेत त्यांनी खाते

उघडणे हितावह असते, मात्र हा केवळ एक सल्ला असून, असे करणे अनिवार्य नाही. नवे बँक खाते उघडण्याच्या पाय-या पुढीलप्रमाणे :-

१. खाते उघडण्यासाठी विहित नमुन्यात अर्ज करा.

२. आपला अर्ज “नो युवर कस्टमर” (के.वाय.सी.) प्रक्रियेसाठी आवश्यक असणा-या कागदपत्रांसह बँक शाखेत जमा करा. खाते उघडण्याकरिता खाली दर्शवलेली कागदपत्रांच्या प्रती स्वीकारल्या जातात :-

- पारपत्र (पासपोर्ट)
- मतदार ओळखपत्र
- वाहन चालकाचा परवाना (ड्रायव्हिंग लायसेन्स)
- आधार कार्ड
- रोजगार हमी योजना (मनरेगा) कार्ड
- पॅन कार्ड

३. ज्या व्यक्तीकडे कोणत्याही प्रकारचे ओळखपत्र किंवा कोणतेही वैध कागदपत्र नाही, अश्या व्यक्ती बँकेकडे “स्मॉल अकाऊंट” किंवा “अल्प बचत खाती” उघडू शकतात. अशी खाती स्वतःचा स्वयं-स्वाक्षरीत फोटो देऊन आणि बँक अधिका-यासमक्ष सही अगर अंगठा करून उघडता येतात. या खात्यांत न्यूनतम शिल्लक ठेवण्याविषयी काही बंधने नाहीत. म्हणजेच, शून्य शिल्लक ठेवून ही खाती उघडता येतात. तथापि, या खात्यांकरिता काही बंधने असतात. अश्या खात्यात जास्तीत जास्त रु.एक लाखपर्यंतच्या रकमेचे व्यवहार करता येतात. त्याचप्रमाणे, या खात्यांत एका वेळी रु.पन्नास हजारपर्यंतच शिल्लक ठेवता येते आणि त्यातून एका महिन्यात जास्तीत जास्त रु.दहा हजारांपर्यंत रक्कम काढता येते. ही खाती बारा महिन्यांच्या कालावधीसाठी वैध समजण्यात येतात, जय दरम्यान खातेदाराने त्याची के.वाय.सी. कागदपत्रे सादर करणे बंधनकारक असते. के.वाय.सी. कागदपत्रे सादर केल्यानंतर या खात्यांचे रूपांतर नेहमीच्या “प्राथमिक बचत खात्या”त करण्यात येते.

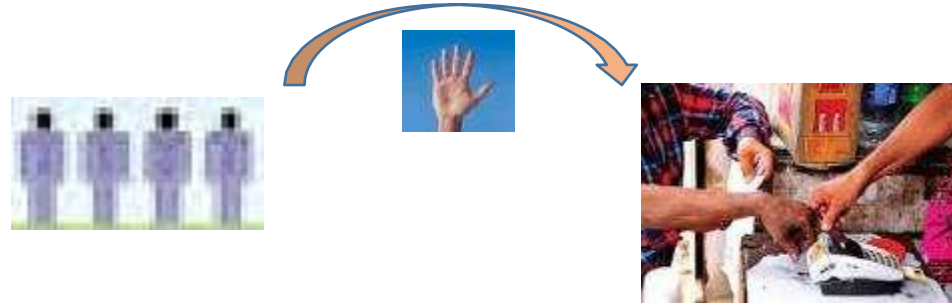
४. बँकेच्या शाखेतून आपली खाते पुस्तिका (पासबुक) आणा



८.२.१.२ ग्राहक सेवा केंद्रांद्वारे किंवा बँकेच्या कारभार एजंटांद्वारे बँक खाती उघडणे

बचतगटातील ज्या सदस्यांकडे त्यांचे आधार कार्ड असेल त्यांना ग्राहक सेवा केंद्रांद्वारे किंवा बँकेच्या कारभार एजंटांद्वारे त्यांची स्वतःची बँक खातीदेखील उघडता येतील. अश्या पद्धतीने खाती उघडण्याच्या प्रक्रियेतील पाय-या पुढीलप्रमाणे :-

१. बँक खाते उघडण्याकरिता विहित नमुन्यात अर्ज करा
२. आपल्या बोट्यांचे ठसे नोंदवून आपली विशिष्ट ओळख निर्माण करा.
३. बँकेच्या शाखेने अधिकृत केल्यानंतर बँक खाते उघडण्यात येईल आणि खाते क्रमांक सूचित करण्यात येईल.



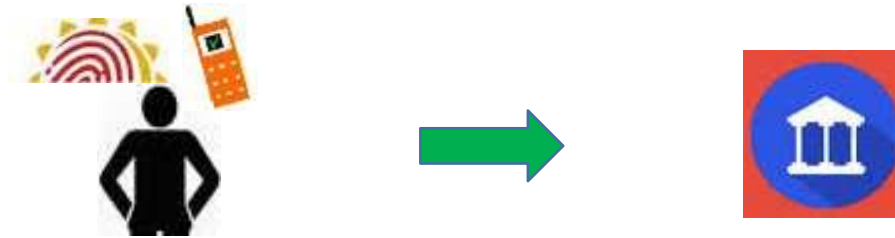
८.३ आधार क्रमांक आणि मोबाईल क्रमांकाबरोबर संलग्न करणे (जोडणे)

डिजिटल पेमेंट्स करण्यासाठी / रोकडरहित व्यवहार करण्यासाठी आपापली बँक खाती स्वतःच्या आधार क्रमांकाशी आणि मोबाईल क्रमांकाशी जोडणे अत्यावश्यक आहे. या जोडण्याच्या प्रक्रियेतील पाय-या पुढीलप्रमाणे :-

८.३.१ बँकेच्या शाखेत आधार क्रमांक आणि मोबाईल क्रमांकाबरोबर संलग्न करणे (जोडणे)

बचतगटाच्या सदस्यांना त्यांचे आधार क्रमांक आणि मोबाईल क्रमांक त्यांच्या बँक खात्यांशी जोडता येतात. त्यासाठी बँकेच्या शाखेला भेट द्यावी.

१. आधार क्रमांक खात्याशी जोडण्याकरिता संमतीपत्र सादर करा.
२. आधार कार्डाची स्वयं-स्वाक्षरीत प्रत बँकेच्या शाखेत सादर करा.
३. प्रणालीमध्ये आधार क्रमांक जोडण्याच्या प्रक्रियेस सर्वसाधारणपणे २-३ दिवस लागतात.
४. बचतगटाच्या ज्या सदस्यांकडे मोबाईल फोन्स असतील, त्यांना त्यांचे मोबाईल क्रमांक त्यांच्या बँक खात्याशी संलग्न करण्याकरिता (जोडण्याकरिता) बँक शाखेकडे अर्ज करता येईल.



८.३.२. ग्राहक सेवा केंद्रांद्वारे किंवा बँकेच्या कारभार एजंटंद्वारे आधार क्रमांक व मोबाईल क्रमांक बँक खात्याशी जोडणे

बचतगटाचे सदस्य ग्राहक सेवा केंद्रांद्वारे किंवा बँकेच्या कारभार एजंटंद्वारे त्यांचे आधार क्रमांक, तसेच मोबाईल क्रमांक त्यांच्या बँक खात्याशी जोडूही शकतात. त्याची प्रक्रिया पुढीलप्रमाणे :-

१. आधार क्रमांक खात्याशी जोडण्याकरिता संमतीपत्र सादर करा.
२. आपल्या बोट्यांचे ठसे नोंदवून आपली विशिष्ट ओळख अधिकृत करा.



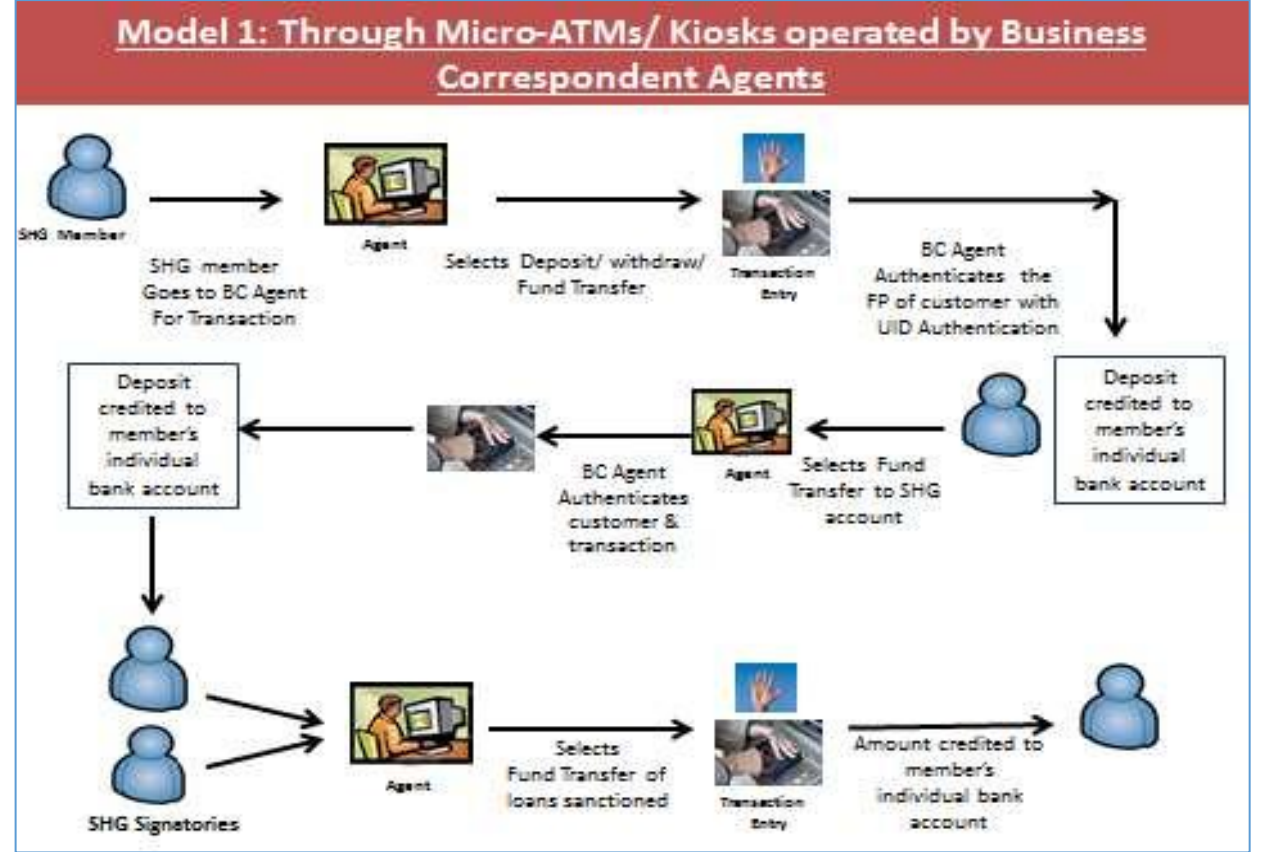
८.४ बचतगटाचे खाते आधार क्रमांकाबरोबर संलग्न करणे (जोडणे)

बचतगटाचे बँक खाते त्या गटातील ज्या पदाधिका-यांच्या सह्यांनी चालवले जात असेल, त्यांचे आधार क्रमांक बँकेच्या शाखेत नोंदविता येतात. त्यासाठी त्या खात्यात एक प्राथमिक मोबाईल क्रमांक सेट करावा लागतो.

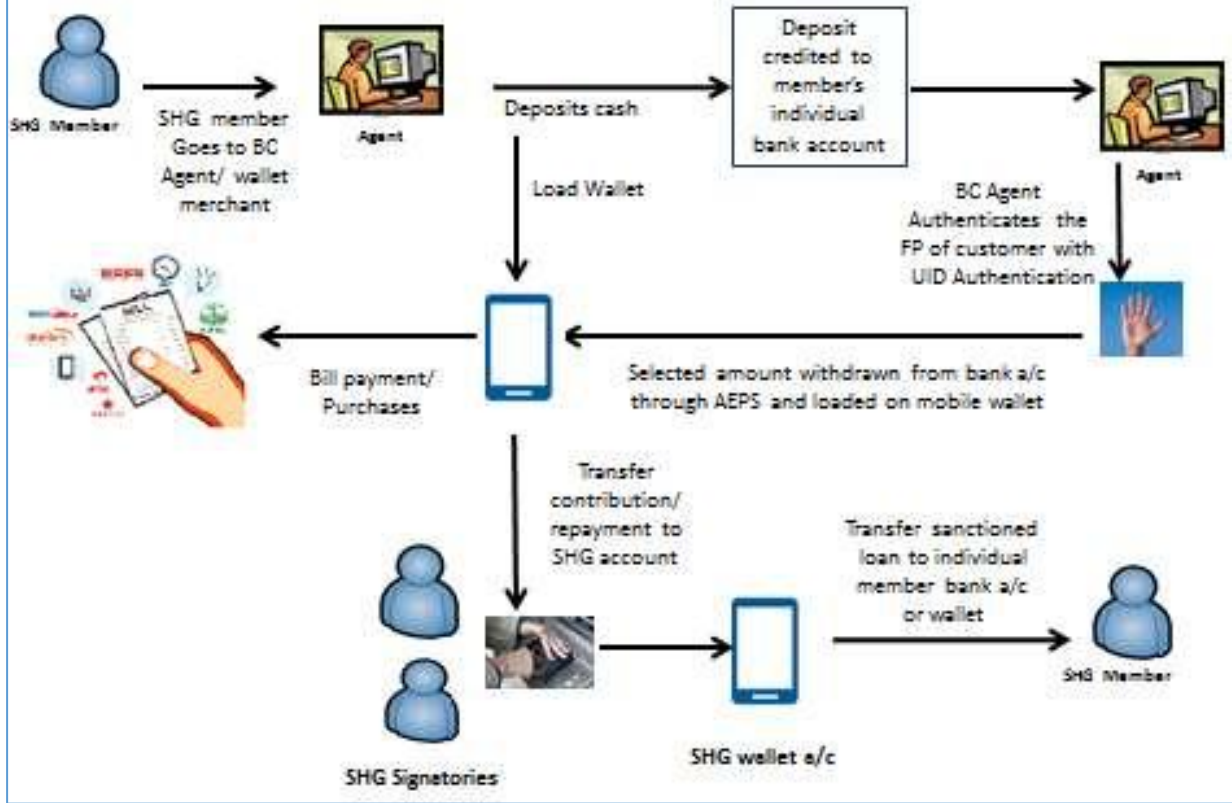


८.५ बचतगटांमधील सर्व आर्थिक व्यवहार रोकडरहित, बँकेच्या कारभार संपर्क एजंटमार्फत, किंवा मोबाईल ॲप वापरून, किंवा डिजिटल वॉलेटच्या माध्यमातून करणे.

बचतगटांमधील आर्थिक व्यवहार (म्हणजे बचतगट आणि त्यातील सदस्यांदरम्यानचे आर्थिक व्यवहार), त्याचप्रमाणे दोन किंवा अधिक बचतगटांदरम्यानचे, आणि त्यांच्या संघांमधील आर्थिक व्यवहार डिजिटल माध्यमातून केले जावेत. त्याकरिता, बचतगट त्यांच्या परिसरातील बँकेच्या कारभार संपर्क एजंटशी संपर्क साधून त्याच्या सेवा घेऊ शकतात, किंवा मोबाईल ॲपस् अगर् डिजिटल वॉलेटस् वापरू शकतात. त्यासाठीच्या मार्गदर्शक सूचना पुढीलप्रमाणे :-



Model 2: Combination of BC channel + assisted mobile wallet (USSD)



बचतगट आणि त्याचे सदस्य, या दोहोंमधील दोन्ही बाजूंचे सर्व आर्थिक व्यवहार डिजिटल माध्यमांद्वारेच होतील, असे सक्षमीकरण करण्याच्या दृष्टीने आणि त्यास प्रोत्साहन देण्याच्या दृष्टीने, बँकेच्या कारभार संपर्क एजंटंकडे बँकेचे खाते संयुक्त स्वरूपात चालवले जाण्याची सुविधा उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. अश्या प्रकारची सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी सर्व एसआरएलएम / प्रमोटर्स यांनी संबंधित सहभागी बँकांकडे तसा आग्रह धरणे आवश्यक आहे.

८.६ बचतगटाच्या सदस्यांना डेबिट कार्डस उपलब्ध करून देणे

बचतगटाच्या ज्या-ज्या सदस्यांनी बँकेत खाती उघडली असतील, ते सर्व सदस्य बँकेचे डेबिट कार्ड मिळण्यास पात्र असतात. त्याकरिता त्यांनी बँकेच्या शाखेत विहित नमुन्यात अर्ज करावेत. अर्ज केल्यानंतर डेबिट कार्डस आपला घरच्या पत्त्यावर पोस्टाने / कुरियरने पाठवली जातात. बँकेच्या शाखेतूनही कार्डस ताब्यात घेता येतात. खातेदाराची नाव छापलेली कार्डस पोस्टाने / कुरियरने घरच्या पत्त्यावर पोहोचण्यासाठी सर्वसाधारणपणे ७-१५ दिवसांचा कालावधी लागतो. या कार्डांचे पिन पोस्टाने / कुरियरने वेगळ्या पाकिटातून पाठवण्यात येतात, किंवा आपले वैध ओळखपत्र दाखवून ते बँकेच्या शाखेतूनही ताब्यात घेता येतात.

बँकांकडे खातेदाराचे नाव न छापलेली, साधी डेबिट कार्डसदेखील वापराकरिता उपलब्ध असतात. अश्या प्रकारची कार्डची पाकिटे “रेडी किट” या नावाने ओळखली जातात, आणि खातेदारांनी मागणी केल्यास ही कार्डस त्यांच्या पिनसहित त्वरित उपलब्ध करून दिली जाऊ शकतात. अशी दिलेली कार्डस दुस-या दिवसापासून लगेच उपयोगात आणता येतात.

बचतगटाच्या सदस्यांनी “रूपे” डेबिट कार्डचा आग्रह धरावा, करण या कार्डचे प्रक्रिया शुल्क अन्य सेवादात्यांच्या शुल्कांपेक्षा बरेच कमी असते.



८.६.१ डेबिट कार्डस कार्यान्वित करणे

डेबिट कार्ड प्राप्त झाल्यानंतर सर्व सदस्यांनी त्वरित नजीकच्या ए.टी.एम.ला भेट देऊन आपापली कार्डस कार्यान्वित करून घ्यावीत. कार्ड कार्यान्वित करण्याकरिता डेबिट कार्ड ए.टी.एम. यंत्रात घालून बँकेने दिलेला पिन टाईप करावा लागतो. पिन अचूक

टाईप केल्यानंतर ए.टी.एम्. यंत्र आपल्याला पिन बदलण्याविषयी निर्देश करते. पिन बदलल्यानंतर काही किरकोळ रक्कम काढून किंवा केवळ आपल्या खात्याचे संक्षिप्त विवरण (मिनी स्टेटमेंट) काढूनही कार्ड कार्यान्वित करता येते. एवढी प्रक्रिया झाल्यानंतर सदर डेबिट कार्ड खातेदाराच्या पुढील वापरासाठी तयार होते.



८.७ बचतगटाच्या सदस्यांद्वारे किरकोळ दुकानांत रोकडरहित पेमेंटस्

बचतगटाचे असे सदस्य ज्यांच्याकडे डेबिट कार्डस आहेत, ते किरकोळ विक्री केंद्रांवर किंवा दुकानांमध्ये खरेदी करू शकतात आणि खरेदीची रक्कम अदा करू शकतात. या डेबिट कार्डांचा वापर ए.टी.एम्.केंद्राद्वारे एका खात्यातून (कार्डमधून) दुस-या खात्यात (कार्डमध्ये) पैसे वर्ग करण्यासाठी, तसेच बँकेच्या कारभार संपर्क एजंटकडे विविध हेतूसाठी करता येतो. आपले प्रत्येक व्यवहार अधिकृत करण्यासाठी ४ अंकी पिन वापरावा लागतो. हा पिन गुप्त ठेवावा, म्हणजेच आपल्या कार्डाचा पिन आपल्याखेरीज अन्य कोणासही कळता काम नये. आपले बँक खाते आपल्या आधार क्रमांकाशी जोडलेले आल्यास बँकेच्या कारभार संपर्क एजंटकडील असे व्यवहार आपल्या बोट्यांचे ठसे देऊनदेखील पूर्ण करता येतात.

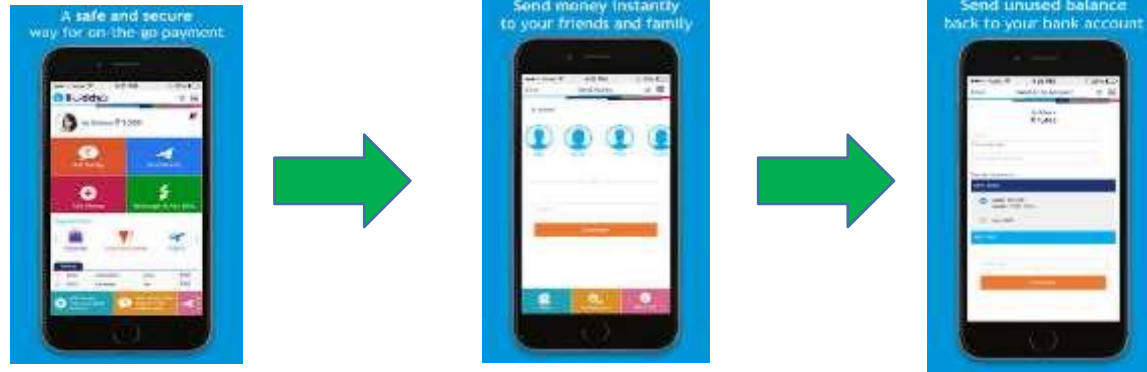


दुसरा पर्याय म्हणजे, रक्कम वर्ग करण्यासाठी किंवा दुकानांत पेमेंट करण्यासाठी बचतगटाच्या सदस्यांना मोबाईल वॉलेटचाही वापर करता येतो. मोबाईल वॉलेटचे दोन प्रकार उपलब्ध आहेत :- (१) मोबाईल ॲपच्या स्वरूपात असणारे वॉलेट, ज्यासाठी स्मार्टफोन

असणे आवश्यक आहे आणि शिवाय त्यात इंटरनेटची सुविधा असणे आवश्यक आहे. (२) यु.एस.एस.डी. वर आधारित वॉलेट, जे कोणत्याही साध्या, कमी किंमतीच्या मोबाईलमध्ये वापरता येते, आणि शिवाय त्यासाठी इंटरनेट असण्याचीही आवश्यकता नसते.

ज्यांच्याकडे स्मार्टफोन आहे आणि त्यामध्ये इंटरनेटची सुविधा आहे, असे बचतगटाचे सदस्य तसेच त्यांच्या परिवारातील अन्य व्यक्ती डिजिटल वॉलेटचे ॲप डाऊनलोड करून त्यांच्या मोबाईलमध्ये इंस्टॉल करू शकतात आणि त्यांचे स्वतःचे वॉलेट खाते निर्माण करू शकतात. देशातील सर्व मोठ्या बँकांची स्वतःची डिजिटल वॉलेटस आहेत. उदाहरणार्थ, स्टेट बँक ऑफ इंडियाचे "एस.बी.आय. बडी" नावाचे वॉलेट आहे, आय.सी.आय.सी.आय. बँकेचे "आय.सी.आय.सी.आय पॉकेट" नावाचे वॉलेट आहे. या बँकांव्यतिरिक्त, पे.टी.एम्., फ्री-चार्ज, ऑक्सिजेन, यांसारख्या खाजगी संस्थांचीदेखील डिजिटल वॉलेट्स उपलब्ध आहेत.

आपली डेबिट कार्डस वापरून आपल्या मोबाईल वॉलेटमध्ये पैसे भारता येतात. वॉलेटमध्ये पैसे भरल्यानंतर, हे वॉलेट आपली कोणत्याही प्रकारची देणी देण्याकरिता वापरता येते. पेमेंट करण्याकरिता, ज्याला पैसे द्यायचे आहेत त्याचा मोबाईल क्रमांक किंवा त्याचा क्यू.आर.कोड दर्ज करावा लागतो. यातील कोणता पर्याय वापरायचा ते संबंधित वॉलेटच्या बनावटीवर अवलंबून असते. ज्यांच्याकडे असे वॉलेट कार्यरत असेल, असे खातेदार ही सुविधा असलेल्या अन्य व्यक्तींकडून याच पद्धतीने रक्कम प्राप्त करूनदेखील घेऊ शकतात. वॉलेटमध्ये जमा असलेली रक्कम आपल्या बँक खात्याकडे वर्ग देखील करता येते.



ज्या व्यक्तींकडे स्मार्टफोन्स नाहीत, तसेच कोणत्याही प्रकारची इंटरनेट सुविधा नाही, त्यांना रक्कम वर्ग करण्यासाठी व अन्य आर्थिक व्यवहारांसाठी यु.एस.एस.डी.वर आधारित मोबाईल बँकिंग सुविधेचा वापर करता येतो. या उद्देशासाठी एन.पी.सी.आय.ने निर्माण केलेल्या एन.यु.यु.पी. (*९९#) सुविधेचा वापर खातेदार करू शकतात. ही एक प्रकारची स्वयं-सेवा आहे. आजमितीस देशभरातील ४१ बँका या सुविधेमध्ये भागीदार आहेत. याचा वापर करून खातेदार सध्या बनावटीच्या मोबाईलद्वारे त्यांच्या बँक खात्यात अनेक प्रकारचे व्यवहार करू शकतात. ही सुविधा वापरण्याकरिता खातेदारांना त्यांचा मोबाईल क्रमांक बँकेच्या शाखेकडे नोंदवावा लागतो आणि त्यांच्या खात्यासोबत जोडावा लागतो. मोबाईल क्रमांकाची नोंदणी झाल्यानंतर वापरकर्त्याला त्याचा नवा एम्.पिन निर्माण करावा लागतो. हा एम्.पिन खातेदाराला एखाद्या ए.टी.एम्.च्या माध्यमातून स्वतः निर्माण करता येतो, किंवा तो निर्माण करण्याची विनंती बँकेच्या शाखेला करता येते. एम्.पिन निर्माण झाल्यानंतर या सुविधेद्वारे रक्कम वर्ग करण्याचा व्यवहार करता येतो. ही यंत्रणा १२ (बारा) भारतीय भाषांमध्ये उपलब्ध आहे.





Your a/c no. XXXXXXXX8552 is debited for Rs. 100.00 on 27-11-16 and a/c linked to mobile 8XXXXXX834 credited (Txn Ref no 633216909990)

OK

जिन्हे पैसे भेजना हे उनका अकाउंट नंबर डाले.

10470110005866

Cancel Send

मोबाईल सेवा पुरवणा-या “व्होडाफोन” या कंपनीने यु.एस.एस.डी. वर आधारित आणखी एक सेवा चालवलेली आहे. त्या सेवेचे नाव आहे “एम्-पेसा”. त्यामध्ये स्वयंसेवा आणि सहाय्यित, अश्या दोन आवृत्त्या उपलब्ध आहेत. एम्-पेसाने विविध स्थानांवर व्यापारी केंद्रे उभी केलेली आहेत. ज्या ग्राहकांकडे स्मार्टफोन्स नाहीत, अश्यांनी नजीकच्या एम्-पेसा व्यापारी केंद्राला भेट देऊन तिथे रोख रक्कम भरून किंवा डेबिट कार्डद्वारे त्यांच्या एम्-पेसा वॉलेटमध्ये पैसे जमा करावेत, अशी ही योजना आहे. एम्-पेसा वॉलेटमध्ये पैसे भाल्यानंतर ग्राहक त्या वॉलेटच्या माध्यमातून बँक खात्यात रक्कम वर्ग करू शकतात, तसेच कोणत्याही किरकोळ विक्री केंद्रावर अथवा व्यापा-याकडे खरेदी करून शकतात.



१०. परिशिष्ट

१०.१ क्यू.आर. कोड निर्माण करणे आणि वापरणे

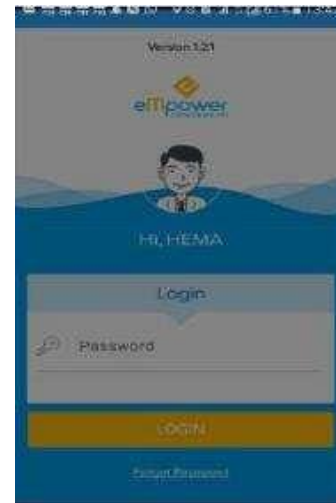


टीप :- क्यू.आर. कोडच्या वापराबाबतच्या या प्रात्यक्षिकामध्ये उदाहरण म्हणून कॅनरा बँकेच्या “एम्पावर” अॅपचा वापर करण्यात आला आहे.

“एम्पॉवर” ऑप चालू करा.



“एम्पॉवर” ऑपमध्ये लॉगिन करा.



क्यू.आर. कोड निर्माण करा
आपला व्हर्च्युअल पेमेंट ॲड्रेस टाईप
करा.
व्यवहाराचा उद्देश टाईप करा
प्राप्त करून हवी असलेली रक्कम
टाईप करा.

क्यू.आर. कोड निर्माण करा आणि ते
गॅलरीमध्ये संग्रहित करा.



निर्माण झालेला क्यू.आर.कोड, ज्या व्यक्तीकडून रक्कम प्राप्त करायची आहे, त्या व्यक्तीस शेयर करा (दाखवा / कळवा / कॉपी करून द्या)

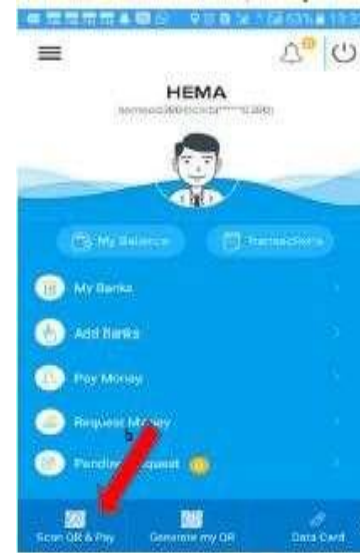
प्राप्तकर्त्याला त्याच्याकडे होणा-या प्रत्येक व्यवहारासाठी दरवेळी वेगळा क्यू.आर. कोड निर्माण करावा लागत नाही.

त्याऐवजी, एकच क्यू.आर. कोड निर्माण करून तो आपल्या मोबाईलच्या गॅलरीमध्ये संग्रहित करता येईल, आणि रक्कम पाठवणा-या व्यक्तीला तो कोड स्कॅन करता येईल.

त्याचप्रमाणे, विक्रेत्यास / व्यापा-यास तो कोड कागदावर छापून तो कागद आपल्या दुकानाच्या दर्शनी भागावर, सर्वांना दिसेल अश्या पद्धतीने चिकटवता येईल. तसे केल्याने ग्राहकांना तो कोड स्कॅन करता येईल आणि त्याच्या सहाय्याने पैसे पाठवण्याचा व्यवहार पूर्ण करता येईल.



एम्पावर ॲप्लिकेशनला लॉगिन करा.
“स्कॅन क्यू.आर. अँड पे” हे बटन दाबा.



प्राप्तकर्त्याकडून मिळालेले क्यू.आर.
कोड (चित्र) स्कॅन करा.



ही प्रणाली त्वरित लाभार्थ्यांचा तपशील
(जसे की, व्हर्च्युअल आयडी, नाव,
उद्देश, आणि रक्कम) सर्व्हरकडून
मिळवेल.

The screenshot shows a mobile application interface titled "Merchant Pay". The form contains the following fields and values:

- Select Virtual Address: hemacan23250@cnrb
- Select Bank: Canara Bank(*****3250)
- Merchant Address: sbac82445@cnrb
- Merchant Name: DrDURAIPANDITV
- Purpose: test
- Amount: ₹ 1.00

A red arrow points to the "Select Virtual Address" field. At the bottom of the form is a yellow "SUBMIT" button.

आपला मोबाईल बँकिंगचा एम.पिन
टाईप करा.



सदर व्यवहार दोन्ही बाजूंस त्वरित
यशस्वीपणे पूर्ण होऊन आपल्या स्क्रीनवर
असा संदेश दाखवण्यात येईल.

